

**VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS
IKIMOKYKLINĖS PEDAGOGIKOS KATEDRA**

**LIETUVOS VAIKŲ BRANDUMAS MOKYKLAI:
TYRIMAS IR PROBLEMAS**

*Parengė doc. dr. V. Glebuviėnė,
doc. dr. B. Grigaitė,
doc. dr. O. Monkeviėienė*

Vilnius
2004

Leidinį apsvařtytas ir rekomenduotas spausdinti VPU pedagogikos ir psichologijos fakulteto ikimokyklinės pedagogikos katedros posėdyje 2004 01 30. Protokolo Nr. 6.

Turinys

Įvadinės pastabos	5
1. Vaikų brandumo mokyklai tyrimo metodologija	7
1.1. Šiuolaikinė brandumo mokyklai samprata ir problemos	7
1.2. Vaikų brandumo mokyklai tyrimo strategija	8
2. Vaikų brandumo mokyklai tyrimo rezultatai	12
2.1. Bendras vaikų brandumo mokyklai lygis	12
2.2. Vaikų fizinio brandumo ypatumai	13
2.3. Vaikų intelektualinio brandumo ypatumai	17
2.4. Vaikų socialinio brandumo ypatumai	26
2.5. Vaikų ugdymosi motyvacijos ypatumai	42
Išvados	43
Literatūra	48
Priedai	50

ĮVADINĖS PASTABOS

Pastaraisiais dešimtmečiais taikant idealųjį ikimokyklinį ugdymą propa-
guojamas visuminis asmenybės ugdymas. Lietuvos Respublikos ikimokykli-
nio ugdymo įstaigos nuostatuose teigiama, kad ikimokyklinės įstaigos tikslai
yra „puoselėti visas vaiko galias (intelektines, emocines, valios, fizines), le-
miančias asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę; skatinti vaiko savarankiš-
kumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, atskleisti ir ugdyti įvairius gebėjimus, puose-
lėti individualybę, padėti vaikui suvokti bendrąsias žmogaus vertybes ir puo-
selėti jo dorą, kaip būtiną demokratinės gyvensenos pagrindą; užtikrinti iki-
mokyklinio ir pradinio ugdymo tęstinumą“ („Dėl ikimokyklinės ugdymo įstai-
gos nuostatų“, 1998). Visuminis vaiko ugdymas pabrėžiamas šiuolaikiniuose
JAV ir Europos ikimokyklinį ugdymą pristatančiuose dokumentuose, nuro-
dant kiekvieno vaiko teisę gauti universalų ugdymą ir neformaliu, ir formaliu
(reguliaru, organizuotu) ugdymu, akcentuojant būtinumą ikimokykliniais mei-
tais suteikti vaikui saugią, stimuliuojančią ir turiningą aplinką, kad jis išna-
dotų visas savo galimybes ir visapusiškai pasiruoštų mokyklai [2; 24].

Tyrinėtojai dešimtmečiais aptarinėja pasiruošimo, subrendimo mokyklai
problemą. Lietuvoje ją gvildeno psichologas A. Gučas, 1935 m. rašęs, kad,
pradėdamas eiti į mokyklą, vaikas turi būti ne tik socialiai subrendęs, bet turi
turėti atitinkamą intelektualinį subrendimą – suvokimą, atmintį, santykių suvo-
kimą, atitinkamą rankos bei kalbos išlavėjimą. Vaikas turi būti išaugęs pojūti-
nių vaizdinių stadiją, turi turėti gausią išvestinių vaizdinių atsargą, reikalingą
suvokti formas, erdvės, dydžio santykius, turi sugebėti abstrahuoti. Pedagogė
O. Norušytė 1939 m. vieną iš ugdymo darželyje uždavinių yra nurodžiusi
vaiko rengimą mokyklai. J. Laužikas, 1977–1980 m. organizavęs šešiametį
vaikų mokyklinės brandos tyrimą, padarė išvadą, kad vaiko subrendimą mo-
kyklai gali lemti geras jo pažinimas bei ugdymas atsižvelgiant į vaiko indivi-
dualias ypatybes, interesus, veiklos motyvacijos ypatumus.

Pasaulyje paskutinį pereito šimtmečio dešimtmetį paskelbti tarptemyni-
nio lyginamojo 13 šalių 15 ugdymo programų tyrimo duomenys (iširti 51 144
vaikai) rodo, kad vaiko ugdymas pagal paruošiamąsias mokyklų programas,
skirtas 3 m. ir vyresniems vaikams, garantuoja ir normalią vaiko raidą, ir jo
sėkmę mokykloje [24]. 2002 m. Europos OMEP'o regioniniame 17 šalių susi-
tikime Geteborge (Švedija) buvo diskutuota apie įvairias ikimokyklinio ir
mokyklinio ugdymo problemas: mokyklos lankymo pradžią, priešmokykli-
nio ugdymo turinį ir formą, vaiko mokymosi ir mokymo sampratą ir pan.

- VPU Ikimokyklinės pedagogikos katedra vaiko brandumo mokyklai
problemą tyrinėja nuo 1997 m. Atskirais metais buvo tirti vaikų mąstymo

ypatumai ir brandumas mokyklai, ugdymo turinio įtaka vaikų protiniam brandumui mokyklai, lankusių ir nelankusių ikimokyklinės įstaigos vaikų mokyklinė branda, vaiko raštingumas ir mokyklinė sanbranda. 2001–2002 m. katedra organizavo Lietuvos vaikų brandumo mokyklai tyrimą, kuriame dalyvavo psichologės doc. dr. V. S. Glebuvienė, doc. dr. B. Grigaitė, doc. dr. O. Monkevičienė, pedagogė lekt. A. Tarasonienė bei 14 edukologijos magistrančių. Individualiai ištirta 280 vaikų, 2001 m. rudenį atėjusių į mokyklas įvairiose Lietuvos vietovėse, brandumas. Tyrimo duomenis interpretavo doc. dr. V. S. Glebuvienė, doc. dr. B. Grigaitė, doc. dr. O. Monkevičienė.

1. VAIKŲ BRANDUMO MOKYKLAI TYRIMO METODOLOGIJA

1.1. ŠIUOLAIKINĖ BRANDUMO MOKYKLAI SAMPRATA IR PROBLEMAS

Tinkamas vaiko brandumas mokyklai – tai toks jo fizinis, intelektinis, socialinis bei praktinis subrendimo lygis, kuris sudaro prielaidas sėkmingai ugdytis pagal bendrąją programą pradžios mokykloje bei prisitaikyti prie mokyklos gyvenimo. Mokyklinė vaiko sampranda tai:

* fizinė vaiko branda, t. y. gera vaiko fizinė ir psichinė sveikata, išlavėję judesiai, gera pirštų ir riešo motorika, gera akies ir rankos koordinacija;

* intelektinė vaiko branda, t. y. aktyvus domėjimasis pasauliu, valingos atminties ir dėmesio pradmenys, loginio, kritinio, probleminio, kūrybinio mąstymo pradmenys, išlavėjusi kalba, elementarūs matematiniai vaizdiniai;

* socialinė vaiko branda, t. y. elementari savikontrolė ir susivaldymas, teigiamas savęs suvokimas ir savigarba, sugebėjimas siekti tikslų, bendrauti, bendradarbiauti, prisitaikyti, noras būti mokiniu;

* praktinė vaiko branda, t. y. įvairiausi vaiko praktiniai mokėjimai ir įgūdžiai. Mokyklai brandus yra tas vaikas, kurio savivoka, savęs vertinimas, emocijų, savikontrolės, pažinimo ir kiti procesai yra pasiekę šešiametėiui būdingą susiformavimo lygį, o pasiekimai – mokymosi pradžia reikalingų žinių, mokėjimų, gebėjimų apimtį bei kokybę.

Iki šiol diskutuojama tokiais vaiko brandumo mokyklai klausimais:

- nuo kokio amžiaus galima ir reikia vaikui pradėti lankyti mokyklą? Žinoma, kad, vaikas vystosi pagal tam tikrus dėsningumus. Jo vystymasis turi tam tikrą seką. Tačiau vaikų vystymosi tempai gali labai skirtis, t. y. to paties amžiaus vaikai gali būti išsivystę skirtingai. Vienoje srityje vaikas gali būti labiau išsivystęs nei kitoje. Vadinasi, apie vaiko brandumą mokykloje derėtų spręsti ne vien pagal amžių. Vyraujanti pasaulinė praktika tokia: vaikai mokyklą pradeda lankyti nuo šešerių ar net penkerių metų (virš 90 proc. šešerių metų vaikų ES valstybių jau mokosi; į paruošiamąsias mokyklas ar organizuotas žaidimų grupes su akademiškumo elementais priimami 3–4 m. vaikai).
- ar būtina vaikui prieš pradendant eiti į mokyklą lankyti vaikų darželį? Pagal A. Gučą labai svarbus yra laipsniškas vaiko perėjimas iš šeimos į mokyklą. Tai įmanoma, anot jo, kai vaikas pirmiausia lanko vaikų darželį, vėliau parengiamąją klasę, tada pradžios mokyklą (A. Gučas, 1935). Dabartiniai tyrimai rodo, kad jei tėvai kompetentingi, jei turi laiko ir noro garantuoti

įvairių vaiko patirtį, jei gali sudaryti galimybes ją įgyti, linkę eksperimentuoti, išmanantys pasaulio pažinimo sritį, bendravimo ir žaidimo ypatumus, vaiko brandumas mokyklai neturėtų kelti problemų, nors vaikas ir nelanko vaikų darželio. Tačiau jei tėvams kompetencijos, laiko ar energijos trūksta, jei vaiką supanti aplinka skurdi, vaikui prieš pradėdant eiti į mokyklą reikia lankyti darželį.

Kokią įtaką turi vaikui ankstyvasis organizuotas ikimokyklinis ugdymas? Vaikai, lankę darželį ar priešmokyklinio ugdymo instituciją, yra:

- didesnės socialinės kompetencijos (linkę bendrauti, laisvesni, labiau pasitikintys savimi, adaptyvesni);
- smalsesni, labiau domisi aplinka;
- jiems būdinga turtingesnė kalbinė ekspresija.

Pozityvus organizuoto ugdymo poveikis yra reikšmingas.

Būtina paminėti, kad jei vaikas lanko vaikų darželį, galima lengviau pastebėti galimus net ir menkiausius vaiko vystymosi sutrikimus, iš anksto nustatyti, ar vaikas pasieks reikiamą brandumo lygį prieš mokyklą, padėti vaikui. Darželį reikia lankyti vaikams iš socialinės atskirties šeimų, kurioms sunku laiduoti vaiko brandumą, ypač sveikatos ir socialinės emocinės raidos srityse.

1.2. VAIKŲ BRANDUMO MOKYKLAI TYRIMO STRATEGIJA

Detali tyrimo strategija buvo sudaryta siekiant vaikų brandumo mokyklai tyrimo kuo didesnio objektyvumo ir patikimumo.

Tyrimo tikslas: nustatyti Lietuvos vaikų brandumo lygį mokyklai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti Lietuvos vaikų fizinio, intelektualinio, socialinio, praktinio brandumo bei nuostatos ir pasirengimo tapti mokiniu lygį.
2. Palyginti Lietuvos vaikų fizinio, intelektualinio, socialinio, praktinio brandumo bei nuostatos ir pasirengimo tapti mokiniu lygį, atsižvelgiant į įvairius faktorius: gyvenamą vietą, lytį, ugdymo sąlygas (ugdymo įstaigoje ar šeimoje), vaiko ir tėvų amžių, tėvų išsilavinimą, tautybę, materialines sąlygas bei rizikos faktorius.
3. Nustatyti ryšius tarp atskirų vaiko brandumo mokyklai komponentų.

Tyrimo metodai: anketavimas, pokalbis, stebėjimas, testavimas, veiklos rezultatų analizė, statistiniai metodai, koreliacinė duomenų analizė SPSS programa.

Tyrimo subjektai: 280 pirmą klasę pradėję lankyti įvairių Lietuvos vietų vaikai, jų tėvai ir 30 pedagogų, kurių klasėse mokėsi tiriamieji vaikai (1 lentelė).

Tyrimas atliktas tokiose Vilniaus miesto mokyklose: Pašilaičių *Gabijos* bei *Žemynos* gimnazijose, *S. Daukanto*, Karoliniškių *Ryto*, Baltupių, Viršuliškių, Šeškinės vidurinėse bei *Šviesos* ir *Genio* pradinėse mokyklose; Vilniaus rajono mokyklose: Avizienių vidurinėje, Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Riešės vidurinėje bei Bezdonių pagrindinėje; Kauno miesto: *Dainavos* vidurinėje mokykloje; Kauno rajono mokyklose: Rokų vidurinėje bei Babtų *Šilelio* darželyje-pradinėje; Šiaulių miesto 23 vidurinėje mokykloje; Varėnos miesto pradinėje mokykloje; Varėnos rajono Matuizų vidurinėje mokykloje; Kretingos miesto *Pasakos* darželyje-mokykloje; Kretingos rajono *Klybių* pradinėje mokykloje; Švenčionių rajono *Kaltanėnų* pagrindinėje mokykloje; Lazdijų rajono *Šeštokų* vidurinėje mokykloje.

Parenkant tiriamuosius numatyta, kiek jų turėtų būti iš miesto ir kaimo, kiek lankusių ugdymo įstaigas ir kiek nelankusių, kiek iš aukštąjį, aukštesnįjį ir vidurinį išsilavinimą turinčių šeimų, po lygiai berniukų ir mergaičių ir t. t. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvairius faktorius pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvairius faktorius

Tiriamųjų pasiskirstymas		Vaikų skaičius	%
Pagal gyvenamąją vietą	Mieste	167	59%
	Miestelyje	27	10%
	Kaime	86	31%
Pagal lytį	Berniukai	140	50%
	Mergaitės	140	50%
Pagal ugdymą	Įstaigose	219	78%
	Šeimoje	61	22%
Pagal amžių	6–6,6 m.	19	7%
	6,6–7 m.	94	34%
	7–7,6 m.	117	42%
	7,6–8 m.	46	16%
	8 ir daugiau	4	1%
Pagal tėvų amžių	Iki 30 m.	85	30%
	31–40 m.	160	58%
	41–50 m.	29	10%
	51 ir daugiau	6	2%

Pagal tėvų išsilavinimą	Nebaigę vidurinės mokyklos	5	2%
	Vidurinis	84	30%
	Aukštesnysis	90	32%
	Aukštasis	101	36%
Pagal tautybę	Lietuvių	251	89%
	Rusų	6	2%
	Lenkų	21	8%
	Kita	2	1%
Pagal materialinę padėtį	Labai bloga	13	5%
	Patenkinama	157	55%
	Gera	102	37%
	Labai gera	7	3%
Pagal nepalankias aplinkybes	Augina vienas iš tėvų	30	11%
	Augina globėjai	2	1%
	Vienas iš tėvų bedarbis	56	20%
	Abu tėvai bedarbiai	17	6%
	Kita	3	1%
	Nėra	172	61%

Tyrimo struktūra

Bendras brandumo lygis:

1. Fizinis brandumas:

- 1.1. Fizinis išsivystymas;
- 1.2. Fizinis pasirengimas;
- 1.3. Rankos pasirengimas rašymui.

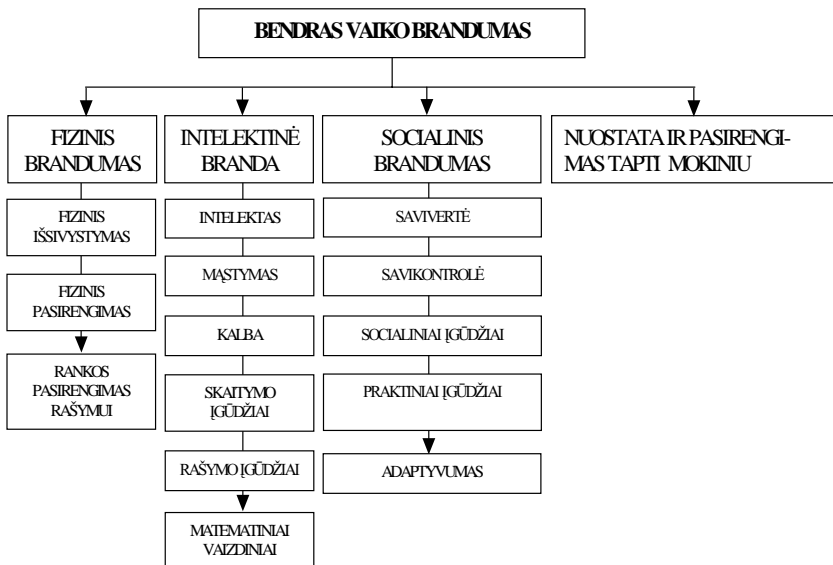
2. Intelektinė branda:

- 2.1. Intelektas;
- 2.2. Probleminis loginis mąstymas, naudojant sudėties ir atimties veiksmus;
- 2.3. Kalbos išlavėjimas (kalbėjimas ir klausymas), domėjimasis knygomis (skaitymas), pasirengimas rašymui (rašymas);
- 2.4. Elementarūs matematiniai vaizdiniai.

3. Socialinis emocinis brandumas:

- 3.1. Savęs vertinimas;
- 3.2. Savikontrolė;
- 3.3. Socialiniai įgūdžiai;
- 3.4. Praktiniai įgūdžiai;
- 3.5. Adaptyvumas.

4. Nuostata ir pasirengimas tapti mokiniu (1 pav.):

1 pav. Vaiko brandumo mokyklai tyrimo schema

2. VAIKŲ BRANDUMO MOKYKLAI TYRIMO REZULTATAI

2.1. BENDRAS VAIKŲ BRANDUMO MOKYKLAI LYGIS

Tyrimas parodė, kad dauguma tirtų vaikų daugiau ar mažiau subrendę mokyklai. Puikiu ir labai geru fiziniu brandumu pasižymi apie 80 proc. vaikų. Puikų ir labai gerą intelektualinę brandos lygį yra pasiekę apie 40 proc. vaikų. 4,6 proc. vaikų intelektualinė branda nepakankama. Atskirų intelektualinės bei praktinės brandos komponentų brandumo lygis skiriasi. Pavyzdžiui, gera sakytinė kalba pasižymi tik pusė (48 proc.) tirtų vaikų, rašytine – apie 80 proc. tirtų vaikų. 7,5 proc. vaikų kalba nepakankamai susiformavusi. Vaikų socialinis brandumas taip pat nėra prastas. Apie 70 proc. vaikų pasižymi labai gera mokymosi motyvacija bei labai gera ir gera savikontrolė (14 proc. vaikų ugdymosi motyvacija ir 14 proc. vaikų savikontrolė nepakankama). 71 proc. tirtų vaikų savigarba aukšto lygio, o praktiniai įgūdžiai geri. Socialiniai gebėjimai (bendravimas ir elgesys įvairiose situacijose) yra prasti: labai geri ir geri gebėjimai būdingi 37 proc. vaikų, blogi – 12 proc. vaikų. Problemiška vaikų adaptacija: pusės vaikų adaptacija gera, o 11 proc. vaikų patiria nemažų prisitaikymo prie mokyklos gyvenimo sunkumų.

Lyginant skirtingo amžiaus vaikų brandumo lygį, nustatyta, kad labai gerą brandumo lygį pasiekę 60–70 proc. šešerių metų vaikų. Tačiau yra vaikų, kurių 7 m. brandumo rodikliai beveik nesikeičia. Vaikai nebirsta, o daugumos jų brandumo rodikliai netgi prastesni nei jaunesnių vaikų. Jei delsiama vaiką leisti į mokyklą, jam tai nėra naudinga.

Palyginus ugdymo įstaigas lankiusių ir šeimose ugdytų vaikų bendrą brandumo lygį, galima teigti, kad ugdymo įstaigų nelankiusių vaikų bendras brandumo lygis yra žemesnis. Skirtumas tarp ugdymo įstaigas lankiusių ir nelankiusių vaikų aukšto brandumo lygio yra apie 11 proc. Kai kuriose atskirose srityse ryšys tarp vaiko ugdymosi sąlygų bei jo brandumo yra nemažas (pvz.: skaitymo, rašymo $c = 0,20$; $p < 0,005$; sakininės kalbos rašymo $c = 0,22$; $p < 0,0005$).

Palyginus miestuose, miesteliuose bei kaimuose gyvenančių vaikų brandumo lygį, paaiškėjo, kad kaimo vaikų brandumo mokyklai rodikliai yra prastesni. Labiausiai skiriasi kalbos išlavėjimas. Gerai išlavėjusi tik trečdalis kaimo gyvenančių vaikų kalba, o mieste – dviejų trečdalių.

Lyginant skirtingą išsilavinimą turinčių tėvų vaikus, nustatyta, kad vaikų bendram brandumo lygiui tėvų išsilavinimas turi reikšmingą įtaką. Visi labai gerą brandumo lygį pasiekusių vaikų tėvai turi aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą.

Skirtingo amžiaus tėvų vaikų brandumas mokyklai rodo, kad brandžiausi yra vidutinio amžiaus tėvų vaikai: visų vaikų, kurių tėvai yra 41–50 m. ir 90 proc. vaikų, kurių tėvams yra 31–40 m., brandumo lygis yra labai geras. Labiausiai nesubrendę yra gana senų tėvų vaikai: tik pusė jų yra pasiekę gerą brandumo lygį. Jaunesnių nei 30 m. tėvų vaikai brandumu nelabai skiriasi nuo savo bendraamžių.

Skirtingų tautybių berniukų ir mergaičių brandumo mokyklai lygis beveik nesiskiria. Tačiau atlikto tyrimo duomenys rodo, kad didesnė dalis mergaičių yra pasiekusi labai gerą brandumo lygį.

Nepalankiomis sąlygomis gyvenančių vaikų brandumas mokyklai yra prastesnis.

2.2. VAIKŲ FIZINIO BRANDUMO YPATUMAI

Vaikų fizinis brandumas buvo vertinamas taikant šešerių-septynerių metų vaikams adaptuotą Eurofito testą. Buvo vertinami antropometriniai vaikų duomenys, jų statika ir statinė pusiausvyra, dinamika ir dinaminė pusiausvyra bei vikrumas ir orientavimasis erdvėje judant, rankos pasirengimas rašymui.

Tirtų septynmečių vaikų *ūgis* ir *svoris* atitinka Respublikos vaikų augimo vidurkius. Būtina paminėti, kad mokyklą pradeda lankyti šešiamečiai, kurių antropometriniai duomenys panašūs į septynmečių augimo duomenis.

Sėkmingam ugdymuisi mokykloje labai svarbi *smulkioji vaiko motorika*, t. y. tikslūs, sudėtingi riešo, rankų pirštų judesiai. Tyrimai parodė, kad labai aukštas smulkiosios motorikos išlavėjimo lygis būdingas 36 proc. vaikų, aukštas – 48 proc. vaikų, žemas – 3 proc. vaikų. Daugiausiai nustatyta aukščiausio ir vidutinio smulkiosios motorikos išlavėjimo lygio vaikų, kurių amžius nuo 6,6 iki 7,6 m. (atitinkamai 39 proc. ir 31 proc.). Ugdymo įstaigos lankymas teigiamai veikia smulkiąją motoriką. Lankusių ugdymo įstaigas vaikų smulkioji motorika išlavėjusi geriau (labai aukštas lygis būdingas 40 proc. lankusių ir tik 28 proc. nelankusių). Geresnė ir miesto vaikų smulkioji motorika (labai aukštas lygis būdingas 38 proc. miesto ir 29 proc. kaimo vaikų). Ji susijusi su tėvų išsilavinimu (labai aukštas lygis būdingas 41 proc. vaikų, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą, 30 proc. – aukštesnįjį bei vidurinį). Koreliacija tarp tėvų išsilavinimo ir vaiko smulkiosios motorikos išlavėjimo lygio statistiškai reikšminga ($c = 0,13$; $p < 0,05$). Nepalankios aplinkybės šeimoje didelės reikšmės vaikų smulkiosios motorikos išlavėjimui neturi. Mergaičių smulkioji motorika išlavėjusi geriau nei berniukų (labai aukštą lygį turi 40 proc. mergaičių ir 31 proc. berniukų).

Taigi šešerių metų vaikų smulkiosios motorikos lygis pakankamas ugdymuisi mokykloje. Jį lemia ugdymo įstaigos lankymas, gyvenamoji vieta, tėvų

išsilavinimas, lytis.

Šešiamečių *statika* ir *statinė pusiausvyra* yra prastesnė nei septynmečių (6 m. vaikai ant vienos kojos išstovi apie 34 s, o 7 m. – 39 s; 6 m. vaikai gulėdami pakeltas kojas išlaiko 30 s, o 7 m. – 40 s). *Dinamika*, *vikrumas* ir *orientavimasis erdvėje* judant 6 ir 7 m. vaikų beveik nesiskiria (2 lentelė).

2 lentelė

6–7 m. tiriamųjų fizinės brandos ypatumai (vidurkiai matavimo vienetais)

Amžius	Ūgis	Svoris	Statika ir statinė pusiausvyra		Dinamika Tepingas, x (s)	Vikrumas ir orientavimasis erdvėje judant		
			Stovėjimas ant vienos kojos, x (s)	Nugaros statinė ištvėrmė, x (s)		Bėgimo gyvatėlė laikas, x (s)	Gyvatėlė. Praleistos kliūtys, vnt.	Gyvatėlė. Nugriuvę kuoleliai, vnt.
6 m.	124,67	25,03	33,91	30,42	16,72	10,13	0,35	0,34
7 m.	125,18	25,2	39,39	39,74	16,87	9,55	0,11	0,15

Ugdymo įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų tyrimo duomenys rodo, kad kai kurie rezultatai yra geresni vaikų, lankusių ugdymo įstaigas (įstaigas lankusių vaikų ranka vikresnė, juosmens raumenys ištvėringesni, geresnė judėjimo erdvėje orientacija) (3 lentelė).

3 lentelė

Ikimokyklinės įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų fizinės brandos ypatumai (vidurkiai matavimo vienetais)

	Lanckę ikimokyklinę įstaigą		Nelankę ikimokyklinės įstaigos	
	Šešiamečiai	Septynmečiai	Šešiamečiai	Septynmečiai
Ūgis, x (cm)	125,07	125,11	123,63	125,09
Svoris, x (kg)	24,84	25,66	25,56	25,43
Stovėjimo ant vienos kojos laiko vidurkis, x (s)	34,11	38,28	32,98	43,89
Tepingas, x (s)	16,44	16,62	17,48	17,9
Statika. Juosmens raumenų įtempimas, x (s)	31,19	40,13	28,31	38,13
Bėgimo gyvatėlė laikas, x (s)	10,11	9,32	10,17	10,45
Gyvatėlė. Praleistos kliūtys, x (vnt.)	0,43	0,12	0,13	0,06
Gyvatėlė. Nugriuvę kuoleliai, x (vnt.)	0,37	0,12	0,26	0,25

Tyrimo rezultatai rodo, kad *gyvenamoji vieta* vaikų fizinės brandos ypatumams didelės reikšmės neturi. Vieni rodikliai geresni miesto vaikų, kiti – kaimo. Statinės pusiausvyros (stovėjimas ant vienos kojos) vidurkiai geresni kaime gyvenančių šešiamečių ir septynmečių (kaimo atitinkamai 34,22 s ir 43,9 s; miesto – 31,01 s ir 37,29 s), o nugaros raumenų įtempimo vidurkiai geresni mieste gyvenančių šešiamečių ir septynmečių, gyvenančių kaime. Manoma, kad kaimo vaikų kojos stipresnės, nes jie daugiau bėgioja po kiemą, dažniau vaikšto, nueina ilgesnius atstumus.

4 lentelė

**Miesto, kaimo ir miestelio tiriamųjų fizinės brandos ypatumai
(x matavimo vnt.)**

	Miestas		Kaimas	
	Šešiamečiai	Septynmečiai	Šešiamečiai	Septynmečiai
Ūgis, x (cm)	125,64	125,18	123,34	125,59
Svoris, x (kg)	25,3	25,67	24,32	25,93
Stovėjimo ant vienos kojos laiko vidurkis, x (s)	31,01	37,29	34,22	43,96
Statika. Juosmens raumenų įtempimas, x (s)	30,92	37,49	28,16	42,83
Tepingas, x (s)	17,02	16,44	16,1	17,99
Bėgimo gyvatėle laikas, x (s)	9,73	9,48	10,91	9,96
Gyvatėlė. Praleistos kliūtys, x (vnt.)	0,3	0,13	0,56	0,1
Gyvatėlė. Nugriuvę kuoleliai, x (vnt.)	0,16	0,08	0,76	0,28

Bėgimo gyvatėle tyrimas rodo, kad mieste gyvenantys šešiamečiai ir septynmečiai greitesni už kaimo vaikus. Jie vikresni ir geriau orientuojasi judant erdvėje (mieste gyvenantys šešiamečiai vidutiniškai neįveikia 0,3 kliūtis, tuo tarpu kaime gyvenantys – 0,56; mieste gyvenantys šešiamečiai nugriauna 0,16 kuolelio, septynmečiai – 0,08 kuolelio, o kaime gyvenantys šešiamečiai nugriauna 0,76 kuolelio, septynmečiai – 0,28 kuolelio) (4 lentelė).

Tiriamųjų fiziniam išsivystymui įtakos turi *gyvenimo sąlygos šeimoje*. Blogomis materialinėmis sąlygomis augę vaikai sveria kilogramu mažiau nei augę geromis sąlygomis. Vaikų, augusių geromis sąlygomis, tvirtesnė statinė pusiausvyra, vikresnė ranka, geresnis jos pasirengimas raštui (5 lentelė).

6–7 m. tiriamųjų fizinės brandos ypatumai pagal šeimos materialines sąlygas (vidurkiai matavimo vienetais)

	Gera ir labai gera		Patenkinama ir bloga	
	Šešiametėiai	Septynmečiai	Šešiametėiai	Septynmečiai
Ūgis, x (cm)	123,63	125,04	125,06	125,14
Svoris, x (kg)	25,56	26,02	24,84	25,37
Stovėjimo ant vienos kojos laiko vidurkis, x (s)	34,8	40,36	33,12	38,78
Tepingas, x (s)	16,25	15,89	17,04	17,49
Statika. Juosmens raumenų įtempimas, x (s)	32,81	36,21	28,76	41,92
Bėgimo gyvatėle laikas, x (s)	10,86	9,21	9,55	9,76
Gyvatėle. Praleistos kliūtys, x (vnt.)	0,37	0,11	0,33	0,11
Gyvatėle. Nugriuę kuoleliai, x (vnt.)	0,33	0,11	0,34	0,17

Lyties ir amžiaus įtaka vaikų fiziniam brandumui. Per penkiolika metų mažai pakito septynmečių ūgis ir svoris. Į mokyklą atėjusių šešiametėių vaikų ūgis labai skiriasi nuo šio amžiaus vaikų vidurkio. Tirti berniukai aukštesni 6 cm, o mergaitės – 8,4 cm. Šešiametės ir septynmetės mergaitės antropometriškai labiau subrendusios nei berniukai.

Apibendrinant vaikų fizinio brandumo ypatumus galima teigti, kad statinės pusiausvyros berniukų rezultatai yra geresni nei mergaičių. Amžius turi įtakos vaikų statikos raidai. Vaikų dinaminės pusiausvyros rodikliai yra labai aukšti. Lytis ir amžius įtakos vaikų dinaminės pusiausvyros raidai beveik neturi (6 lentelė).

Taigi tirtų vaikų fizinė sanbranda yra pakankama.

6–7 m. berniukų ir mergaičių fizinės brandos ypatumai (vidurkiai matavimo vienetais)

	Berniukai		Mergaitės	
	Šešiamėčiai	Septynmečiai	Šešiametės	Septynmetės
Ūgis, x (cm)	124,06	124,96	125,14	125,25
Svoris, x (kg)	24,62	25,58	25,36	25,65
Stovėjimo ant vienos kojos laiko vidurkis, x (s)	34,3	40,81	33,43	37,74
Tepingas, x (s)	31,79	41,07	29,35	38,19
Statika. Juosmens raumenų įtempimas, x (s)	16,61	16,92	16,8	16,82
Bėgimo gyvatėle laikas, x (s)	9,78	9,59	10,39	9,5
Gyvatėle. Praleistos kliūtys, x (vnt.)	0,47	0,13	0,25	0,09
Gyvatėle. Nugriuvę kuoleliai, x (vnt.)	0,24	0,16	0,41	0,13

2.3. VAIKŲ INTELEKTINIO BRANDUMO YPATUMAI

Tiriant intelektinį brandumą siekta nustatyti vaikų pasirengimo mokyklai lygį bei prognozuoti būsimos mokyklinės veiklos sėkmę. Vaiko intelektinis brandumas vertintas Tove Krogh *Kontrolinio piešimo stebėjimo metodika*, o verbalinis ir matematinis raštingumas – specialiomis kalbos ir matematikos užduotimis. Buvo vertinami tokie intelektinės brandos ypatumai:

- verbalinės instrukcijos esmės supratimas ir gebėjimas pagal ją atlikti užduotis;
- dydžio, formos, skaičiaus, santykio sąvokų, vaizdinių schemų išmokymo lygis;
- orientacijos erdvėje lygis;
- kairės ir dešinės pusių skyrimas;
- kalbos išlavėjimas.

Bendras intelektinio brandumo lygis. Bendras intelektinis vaiko pasirengimas mokyklai buvo vertinamas pagal vaiko surinktą bendrą taškų sumą. Išskirti šie lygiai: labai geras, geras, vidutinis, patenkinamas, žemas.

6–7 m. tiriamųjų intelektualinio brandumo mokyklai rodiklių pasiskirstymas procentais

Visų vaikų įvertinimas	Žemas		Patenkinamas		Vidutinis		Geras		Labai geras	
	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas
280	4	1,4%	13	4,6%	40	14,3%	124	44,3%	99	35,4%

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad bendras tiriamųjų intelektualinis brandumas yra labai aukštas: 79,7 proc. sudaro geras ir labai geras lygis (7 lentelė). *Kontrolinio piešimo stebėjimo metodikos* duomenys rodo, kad 59,6 proc. vaikų orientavimosi erdvėje lygis geras ir labai geras, 21,4 proc. – vidutinis, ir tik 2,5 proc. – blogas. Itin geresni formos suvokimo rodikliai: 79,2 proc. vaikų formos suvokimo lygis geras ir labai geras, 17,8 proc. – vidutinis, ir tik 0,36 proc. – blogas. Skaičių vaikai suvokia prasčiau nei formą: 40,3 proc. vaikų skaičių suvokia gerai ir labai gerai, 41,7 proc. – vidutiniškai ir 5 proc. – prastai. Santykių vaikai suvokia dar sunkiau (38,9 proc. vaikų erdvinius santykius suvokia gerai ir labai gerai, 35 proc. – vidutiniškai, 7 proc. – blogai. Kalbinės instrukcijos supratimas ir vykdymas 81,8 proc. tiriamųjų geras ir labai geras, tik 3 proc. – žemas. Apie pusę tirtų vaikų gerai skiria kairę ir dešinę puses: 42,5 proc. vaikų geras ir labai geras lygis, 26,4 proc. – vidutinis, 10,7 proc. – žemas.

Ikimokyklinio ugdymo institucijas lankusių ir nelankusių vaikų tyrimo rezultatų palyginimas leidžia teigti, kad institucijas lankusių vaikų intelektualinio brandumo rodikliai aukštesni: vaikų darželio tiriamųjų lygis yra geras ir labai geras 83,5 proc., priešmokyklinės grupės – 89,6 proc., šeimoje ugdytų – 59,2 proc. (8 lentelė). Nė vieno priešmokyklinę grupę lankiusio vaiko bendras intelektualinio brandumo lygis nėra žemas ar patenkinamas. Žemo ir patenkinamo intelektualinio brandumo lygio ikimokyklinės grupes lankusių vaikų nustatyta mažiau, nei ugdytų šeimoje.

Ugdymo įstaigas lankusių ir nelankusių 6–7 m. vaikų intelektualinio brandumo mokyklai rodikliai

Įvertinimas	Žemas		Patenkinamas		Vidutinis		Geras		Labai geras	
Darželis	3	1,6%	8	4,2%	20	10,6%	84	44,3%	74	39,2%
Priešmokyklinė grupė	0	0	0	0	4	10,8%	20	54,1%	13	35,1%
Šeima	1	1,9%	5	9,3%	16	29,6%	20	37,0%	12	22,2%

Mieste ir kaime gyvenančių vaikų intelektinis brandumas. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad miesto vaikų intelektualinio brandumo mokyklai rodikliai yra labai aukšti (82,08 proc. sudaro geras ir labai geras lygis). Kaime gyvenančių tiriamųjų intelektualinio brandumo mokyklai rodikliai truputį žemesni (73,75 proc. sudaro geras ir labai geras lygis) (9 lentelė).

9 lentelė

6–7 m. tiriamųjų intelektualinio brandumo mokyklai rodikliai pagal gyvenamąją vietą

Gyvenamoji vieta	Žemas		Patenkinamas		Vidutinis		Geras		Labai geras	
	Miestas	2	1,16%	8	4,62%	21	12,14%	74	42,77%	68
Kaimas	2	2,5%	4	5%	15	18,75%	33	41,25%	26	32,5%

Remiantis tyrimo pagal lytį rezultatais galima teigti, kad tiriamųjų mergaičių intelektualinio brandumo mokyklai rodikliai aukštesni nei berniukų: 85,7 proc. mergaičių intelektualinio brandumo lygis labai geras ir geras, berniukų – 75,4 proc.). Berniukų daugiau nei mergaičių patenka į žemo, patenkinamo bei vidutinio intelektualinio brandumo lygio grupes (10 lentelė).

10 lentelė

6–8 m. tiriamųjų intelektualinio brandumo mokyklai rodiklių pasiskirstymas pagal lytį

Įvertinimas	Žemas		Patenkinamas		Vidutinis		Geras		Labai geras	
	Berniukai	4	2,9%	8	5,7%	25	17%	58	41,4%	45
Mergaitės	0	0	5	3,6%	15	10,7%	66	47,1%	54	38,6%

Matematinis raštingumas. Skaičiaus suvokimas ir matematinės kalbos vartojimas buvo vertinami vaikams atliekant skaičiavimo užduotis. Tyrimas parodė, kad 72 proc. vaikų gerai rūšiuoja daiktus į grupes, suskaičiuoja 10 daiktų, atlieka sudėties ir atimties veiksmus iki 10, naudodami skaičiavimą iki 10 sprendžia praktines problemines užduotis (tai aukščiausias matematinio raštingumo lygis). Yra vaikų, kurių matematiniai gebėjimai nepakankami – 8 proc. vaikų tik rūšiuoja daiktus ir juos skaičiuoja iki 10, o 4 proc. vaikų – tik rūšiuoja daiktus (žr. 4 priedą). Geriausiai skaičių ir skaičiavimą suvokia priešmokyklinės grupės lankę vaikai (net 81 proc. yra pasiekę aukščiausią lygį), šiek tiek prasciau – lankę ikimokyklinės grupes (75 proc.), prasciausiai – augę

šeimose (71 proc.). Pastebėtas nemažas skirtumas tarp mieste ir kaime augusių vaikų (atitinkamai 80 proc. ir 59 proc.).

Matematinės kalbos vartojimo tyrimo rezultatai taip pat geri. 74 proc. vaikų pasiekė aukščiausią lygį, t. y. jie gerai vartojo sąvokas „mažas-didelis“, „mažiausias-didžiausias“, „mažesnis-didesnis“ ir kitas; sugebėjo nusakyti daiktų padėtį erdvėje, žinojo ir vartojo skaitmenis iki 10, mokėjo paaiškinti sudėties ir atimties veiksmus (žr. 5 priedą). Kitų vaikų matematinė kalba nepakanama: apie 20 proc. vaikų, bandydami paaiškinti matematinius veiksmus, patiria problemų, apie 4 proc. – nepažįsta skaitmenų, apie 2 proc. – nesugeba vartoti dydį ir daiktų padėtį nusakančių sąvokų. Matematinės kalbos vartojimo lygis žymiai aukštesnis miesto nei kaimo vaikų (aukščiausias lygis atitinkamai 80 proc. ir 64 proc.).

Sakytinė ir rašytinė vaiko kalba. Vienas iš intelektualinio vaiko brandumo mokyklai bruožų – išlavėjusi vaiko kalba. Tai geras kalbos mokėjimas, gebėjimas bendrauti, reikšti savo mintis, jausmus, patyrimus (kalbėjimas), išgirdimas ir supratimas kas ir kaip sakoma (klausymas), rašymo ir skaitymo pradmenys. Sakytinės ir rašytinės vaiko kalbos apibūdinimui dažnai vartojama sąvoka *raštingumas*. Jis laikomas viena iš asmenybės savirealizacijos prielaidų.

Nustatant bendrą vaiko raštingumo lygį jis buvo vertinamas pagal tokius kriterijus: vaiko domėjimąsi skaitymu ir skaitymą, raidžių pažinimą, fonologines žinias, rašymo įgūdžius, rišlios kalbos ir klausymo gebėjimus.

Vaikų raštingumo bendri tyrimo duomenys pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė

Bendras vaikų raštingumo lygis

Kriterijai	Raštingumo išlavėjimo lygiai							
	Labai aukštas sk./ proc.		Aukštas sk./ proc.		Vidutinis sk./ proc.		Žemas sk./ proc.	
Skaitymas	190	68 %	56	20 %	13	4%	21	8 %
Raidžių pažinimas	194	69 %	61	22 %	23	8 %	2	1%
Garsų išskyrimas žodyje	193	69%	51	18 %	24	9 %	12	4%
Rašymas	215	77%	51	18%	14	5%	0	0%
Kalbėjimas, klausymas	135	48%	75	27%	49	18%	21	7%

Pateikti duomenys rodo, kad vaikų skaitymo, raidžių pažinimo, garsinės analizės gebėjimai yra pasiskirstę panašiai. Daugiau nei 70 proc. tiriamųjų minėti gebėjimai puikūs.

Aukštą raštingumo lygį pasiekę vaikai domisi skaitymu ir jau skaito nesudėtingus tekstus, pažįsta ir pavadina visas raides, turi gerus fonologinius įgūdžius: skiria panašiai skambančius žodžius, rašydami žodį moka nustatyti garsų eilę; gerai išlavėję šių vaikų rašymo įgūdžiai: jie gali rašyti ne tik savo vardą, bet ir kitus žodžius; vaikai pasižymi puikiais klausymo ir pasakojimo sugebėjimais: moka pasakoti patirtus įvykius, norėdami sužinoti informaciją užduoda klausimus, gali sukurti istoriją ir ją papasakoti, sugeba rišliai pasakoti (nedidelei grupei draugų) pagrindines įvykio detales, klausosi kitų pasakojimo.

Vidutinį raštingumo lygį pasiekę vaikai (daugiau nei 20 proc.) sugeba nuspėti žodžius ir frazes, nesudėtingame tekste gali atpažinti ir parodyti ištartus arba parašytus žodžius; pažįsta nuo 5 iki 15 parašytų ar pavadintų raidžių; sugeba nustatyti pirmąjį žodžio garsą ir jau gali skirti panašiai skambančius žodžius; rašo įvairius rašmenis, raides; moka pasakoti patirtus įvykius, užduoda klausimus ir klausosi atsakymų, sunkiau gali sukurti istoriją ir ją papasakoti.

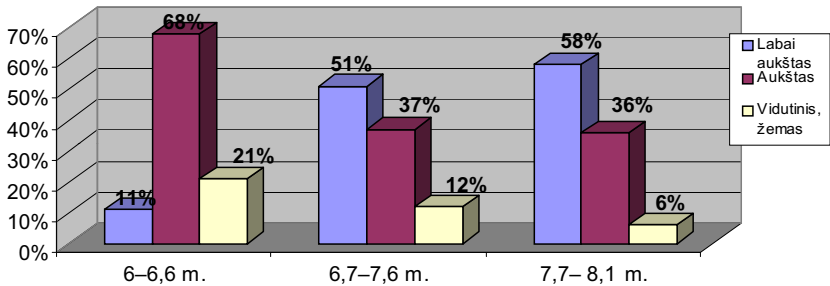
Žemo lygio raštingumas būdingas tik šiek tiek daugiau nei 6 proc. Respublikos vaikų. Šie vaikai moka tinkamai laikyti knygą ir versti lapus, tačiau negali tekste perskaityti ar nuspėti žodžių; jie gali atpažinti savo vardą, tačiau nepažįsta raidžių; vaikai gali atmintinai sakyti trumpaeilius, tačiau fonologinės jų žinios yra mažos; tiriamieji skiria piešinių nuo raidės, gali rašyti įvairius rašmenis, raides; vaikai moka papasakoti patirtus įvykius, gali užduoti klausimus, tačiau jiems sunkiai sekasi patiems sukurti istoriją.

Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad Lietuvos vaikai raštingumo atžvilgiu yra gerai pasirengę mokyklai ir bendras raštingumo lygis yra aukštas.

Geriausiai yra išlavėję Lietuvos vaikų rašymo įgūdžiai. 77 proc. vaikų moka rašyti raides, savo vardą, rašo žodžius ir geba juos skaityti paraidžiu. Prastesni kalbėjimo rezultatai. Puikiai išlavėjusi rišlioji kalba tik pusės (48 proc.) vaikų. 7,5 proc. vaikų kalba prastai. Sunku pasakyti, kas lėmė tokios situacijos susidarymą. Matyt, pedagogai ir tėvai daugiausiai dėmesio skiria žodžių rašymui ir skaitymui, o mažiau – rišlios kalbos ugdymui, pasakojimo ir klausymo įgūdžių lavinimui. Gali būti, kad tokį raštingumo kriterijų pasiskirstymą lemia vaikų raštingumo raidos ypatybės: vaikai domisi raidėmis, skaitmenimis, žodžiais, jiems smagu juos skaityti ir rašyti. Tačiau ne visi vaikai gali ilgesniam laikui sukaupti dėmesį pasakojimo klausymui, įsiminti pagrindines jo detales.

Vaiko raštingumui didelę įtaką turi tokie veiksniai: amžius, lytis, ugdymo institucijos lankymas ar nelankymas, gyvenamoji vieta, tėvų išsilavinimas, šeimos materialinė bei socialinė padėtis ir pan.

Vaikų amžius ir raštingumas. Išanalizavus vaikų amžiaus įtaką įvairioms raštingumo sritims, paaiškėjo, kad labiausiai vaikų raidžių pažinimo bei garsinės analizės lygį įtakoja amžius. 7–8 m. vaikai lengviau pasiekia aukštesnį raidžių pažinimo lygį nei 6–7 metų vaikai, kurie jau pradėję lankyti mokyklą. Kiek mažiau amžius įtakoja vaikų rašymo įgūdžių lygį. Nedidelę įtaką amžius turi vaikų rišliai kalbai bei skaitymui. Tiek 6–7 m., tiek 7–8 m. vaikų rišlios kalbos ir skaitymo lygis mažai skiriasi: puikiai skaito 70,9 proc. 7–8 m. vaikų bei 66,1 proc. 6–7 m. vaikų, išlavėjusi rišli kalba 50,9 proc. septynmečių bei 46,1 proc. šešiamečių.

2 pav. Skirtingo amžiaus vaikų raštingumo išlavėjimo lygiai

Kokybiškai skirtingo amžiaus vaikų raštingumas nesiskiria.

Šis tyrimas patvirtino, kad fiksuoto, visiems vaikams vienodo amžiaus, kada jie gali pradėti mokytis skaityti ir rašyti – nėra. Vieni vaikai pasiekia geresnių rezultatų pradėję mokytis 6–7 m., kiti – 7–8 m. (2 pav.).

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas ir raštingumas. Ugdymo įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų raštingumas skiriasi (13 lentelė).

13 lentelė

Raštingumo išlavėjimo pasiskirstymas pagal įstaigų lankymą

Ugdymo įstaiga	Is viso	Raštingumo išlavėjimo lygiai					
		Labai aukštas sk./proc.	Aukštas sk./proc.	Vidutinis, žemas sk./proc.			
Lankė ikimokyklinio ugdymo įstaigą	200	107	54%	74	37%	19	9%
Lankė priešmokyklinio ugdymo grupę	17	9	53%	7	41%	1	6%
Nelankė jokios ugdymo įstaigos	61	20	33%	29	47%	12	20%

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas didžiausios įtakos turi vaikų domėjimuisi skaitymu ir skaitymo lygiui. Lankusių ikimokyklinio ugdymo įstaigą vaikų bendras domėjimosi skaitymu ir skaitymo lygis yra aukštesnis nei nelankusių. Aukščiausią skaitymo lygį yra pasiekę 73,7 proc. įstaigas lankusių ir tik 50,7 proc. nelankusių vaikų.

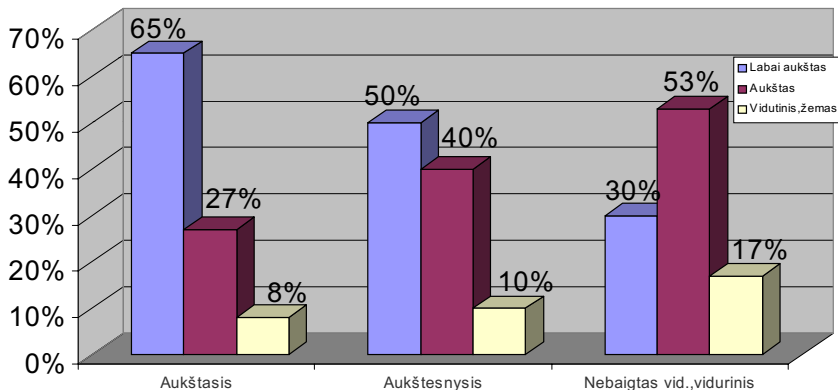
Ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas turi didelės įtakos vaikų raidžių pažinimo ir rišlios kalbos bei klausymosi įgūdžių lygiams. Šiose srityse aukštesnių rezultatų pasiekė lanke ikimokyklinio ugdymo įstaigas vaikai. Puikiai pažįsta raides 73,7 proc. lankusių ir 57,7 proc. nelankusių įstaigas vaikų; puikiai išlavėjusi sakininė kalba 54,5 proc. lankusių ir 33,8 proc. nelankusių įstaigas vaikų.

Nelankiusiems ikimokyklinės ugdymo įstaigos vaikams sunkiau sekasi grupelei bendraamžių rišliai pasakoti pagrindines įvykio detales ir klausytis kitų pasakojimo. Šiek tiek sunkiau jie kuria ir pasakoja istorijas. Beveik dvi gubai daugiau yra nelankusių ikimokyklinės įstaigos vaikų, kurie nesugeba sukurti istorijos, tačiau geba užduoti klausimus ir klausosi atsakymų, t. y. pasiekę vidutinį rišlios kalbos ir klausymosi lygį. Žemas lygis būdingas daugiau nelankiusiems ikimokyklinės įstaigas vaikams nei jas lankiusiems. Nelankę ikimokyklinių įstaigų vaikai gali nelabai sklandžiai pasakoti patirtus įvykius.

Mažiausiai įtakos ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas turi vaikų garsinės analizės lygiui.

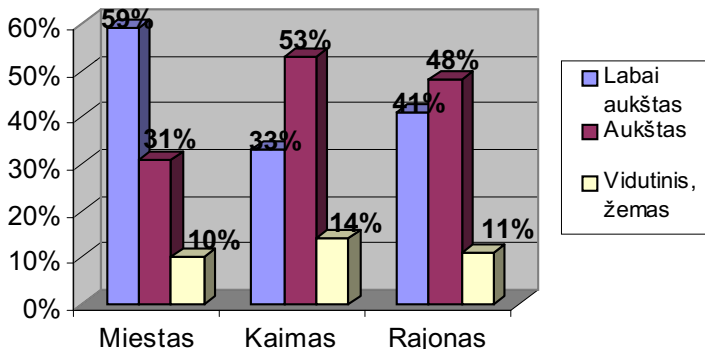
Tėvų išsilavinimas ir vaikų raštingumas. Labai didelę įtaką tėvų išsilavinimas turi vaikų rišlios kalbos bei klausymosi lygiams. Tėvų su aukštuoju išsilavinimu 63,4 proc. vaikų raštingumo srityse pasiekė geriausių rezultatų. Tėvų su aukštesniuoju išsilavinimu vaikų rezultatai kiek prastesni: aukščiausią lygį pasiekė 48,3 proc. vaikų. Prasčiausi rodikliai vaikų, kurių tėvai turi vidurinį arba pagrindinį išsilavinimą.

Kiek mažesnės, tačiau reikšmingos įtakos tėvų išsilavinimas turi vaikų garsinės analizės įgūdžių lygiui. Aukščiausią garsinės analizės lygį pasiekė tėvų su aukštuoju išsilavinimu vaikai, kiek žemesnį – tėvų su aukštesniuoju išsilavinimu vaikai, žemiausią – tėvų su viduriniu ar pagrindiniu išsilavinimu vaikai. Šio reiškinio priežastys gali būti tėvų išsilavinimo įtaka raštingumui. Manoma, kad tėvų su aukštuoju išsilavinimu namuose vaikus supa turtinga kalbinė aplinka: knygos, spaudos leidiniai, rašymo reikmenys. Raštingi tėvai rodo pavyzdį vaikams. Žemesnis tėvų išsilavinimas nesudaro galimybių vaikų raštingumo įgūdžiams lavėti (3 pav.).

3 pav. Tėvų išsilavinimo įtaka vaikų raštingumo lygiui

Gyvenamoji vieta ir vaikų raštingumas. Tyrimo rezultatai parodė labai stiprų ryšį tarp vaikų rišlios kalbos ir klausyimosi įgūdžių lygio bei jų gyvenamosios vietos. 58,7 proc. miesto vaikų puikiai pasakoja, 21,1 proc. – kuria istorijas, moka jas papasakoti.

4 pav. Miesto, kaimo, rajono vaikų bendro raštingumo išlavėjimo lygiai

Kaimo vaikai labiau linkę pasakoti apie save, savo šeimą, draugus, kaimynus, mokyklą, bet sunkiau kuria pasakojimus, istorijas nei miesto vaikai. Be to, kaime gyvenantys vaikai kalba trumpesniais sakiniais, o mieste gyvenantys vaikai savo pasakojimuose vartoja vaizdingesnius posakius.

Domėjimosi skaitymu ir skaitymo lygis yra aukštesnis miesto vaikų. Labai aukštas lygis būdingas 74,2 proc. miesto ir 50,7 proc. kaimo vaikų. Miesto vaikai lengviau pasiekia aukštesnį garsinės analizės įgūdžių lygį, nes jiems geriau sekasi nustatyti garsų eilę rašant žodžius, o kaimo vaikai dažniau pra-

leidžia garsus žodyje.

Vaikų gyvenamoji vieta nedaro įtakos jų raidžių pažinimo ir rašymo įgūdžių lygiams (4 pav.).

Vaiko gyvenimo sąlygos ir raštingumas. Tyrimo rezultatai parodė, kad šeimos materialinė padėtis turi labai mažai įtakos vaikų raštingumo lygiui.

Vaiko lytis ir raštingumas. Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikų rišlios kalbos ir klausymosi lygiui didžiausią įtaką daro lytis. Mergaičių rišli kalba, gebėjimas pasakoti ir skaityti yra labiau išlavę nei berniukų. Labai aukštą rišlios kalbos vartojimo lygį pasiekė 57,8 proc. mergaičių ir tik 37,8 proc. berniukų, žemą – 4,3 proc. mergaičių ir 10,7 proc. berniukų.

Kiek mažesnę įtaką lytis daro vaikų garsinės analizės įgūdžių lygiui. Mergaičių garsinės analizės įgūdžiai yra geresni nei berniukų. Daugiau jų pasiekia labai aukštą garsinės analizės lygį, nors šios raštingumo srities kokybinių skirtumų, priklausančių nuo lyties, nepastebėta. Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikų raidžių pažinimas ir rašymo įgūdžiai nuo lyties priklauso mažai. 77,9 proc. mergaičių ir 62,1 proc. berniukų pasiekė labai aukštą raidžių pažinimo, o 82,8 proc. mergaičių ir 72,2 proc. berniukų – labai aukštą rašymo lygį. Kokybiškai mergaičių ir berniukų raidžių pažinimo ir rašymo įgūdžiai šiek tiek skiriasi: berniukai dažniau rašo ilgesnius, sudėtingesnius žodžius spausdintinėmis raidėmis, o mergaitės – trumpesnius, paprastesnius žodžius rašytinėmis raidėmis.

Šio tyrimo rezultatai patvirtino ankstesnių tyrimų išvadas, kad ankstyvaisiais raštingumo ugdymosi metais mergaitės yra linkusios pasiekti geresnių raštingumo rezultatų nei berniukai.

Atlikti tyrimai rodo, kad Lietuvos vaikų raštingumo lygis, lyginant jį su kitais vaikų brandumo mokyklai rodikliais, yra labai aukštas. Labiausiai yra išlavę vaikų rašymo įgūdžiai, o prasčiausiai – rišlios kalbos bei klausymosi įgūdžiai. Vaikų raštingumo lygiui įtakos turi visas kompleksas veiksnių: amžius, lytis, gyvenamoji vieta, tėvų išsilavinimas, ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas. Didžiausią įtaką vaikų raštingumo lygiui turi tėvų išsilavinimas ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymas ar nelankymas (aukštesnį raštingumo lygį pasiekė lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir tėvų su aukštuoju išsilavinimu vaikai, žemesnį – nelankę ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir tėvų su viduriniu ar pagrindiniu išsilavinimu vaikai), mažesnę – vaiko amžius, lytis, gyvenamoji vieta (aukštesnį raštingumo lygį pasiekė 7–8 m., mergaitės, miesto vaikai, o žemesnį – 6–7 m., berniukai, kaimo bei rajono vaikai). Beveik jokios įtakos raštingumo lygiui neturi vaiko šeimos materialinė padėtis (žr. 1–3 priedus).

2.4. VAIKŲ SOCIALINIO BRANDUMO YPATUMAI

Bendras socialinio brandumo lygis

Savivertė. Tyrimas parodė, kad 56 proc. vaikų savivertė yra aukšta, 21 proc. vaikų – labai aukšta, ir tik 5 proc. vaikų – žema (14 lentelė). Vadinasi, vaikai save ir savo gebėjimus vertina gerai. Įvairios savybės pagal vaikų savęs įvertinimą pasiskirstė taip: aukščiausias balas teko savybei *protingas*, mažesnis – *draugiškas*, mažiausias – *gražus*, *linksmas*, *geras*.

14 lentelė

Vaikų savivertės lygis

Savivertės lygis	Sk.	%
Labai aukštas	58	21
Aukštas	156	56
Vidutinis	22	8
Žemas	13	5

Savikontrolė. Vaikų savikontrolė buvo vertinama, stebint vaikų veiklą. Tyrimo duomenys rodo, kad 71 proc. vaikų savikontrolės įgūdžiai geri ir labai geri (15 lentelė). Tačiau dalis vaikų turi problemų: 11–12 proc. vaikų niekuomet neišklauso nuorodos iki galo, spontaniškai kalba, komentuoja veiklą ir visa, kas vyksta aplink, 9 proc. vaikų nuolat juda ir nedėmesingi; 5 proc. vaikų labai jautriai reaguoja į nesėkmes.

15 lentelė

Vaikų savikontrolės lygis (pagal kriterinį vaikų veiklos stebėjimą)

Savikontrolės lygis		Sk.	%
Labai geras		126	45
Geras		74	26
Vidutinis		41	15
Blogas		39	14
Kitos ypatybės			
Juda suole	Niekada	119	42
	Retai	83	30
	Dažnai	52	19
	Visada	26	9
Nuolat kalba, komentuoja	Niekada	132	47
	Retai	70	25
	Dažnai	47	17
	Visada	31	11
Nedėmesingas	Niekada	147	53
	Retai	67	24
	Dažnai	40	14
	Visada	26	9

Mokytojai mano, kad tik 4–5 proc. vaikų nesulaukia savo eilės kalbėti ir neišgirsta būtinų nuorodų. Kitų vaikų savikontrolė gera arba patenkinama. *Tėvai mano*, kad 7 proc. vaikų visada nutraukia kalbančius, norėdami įsiterpti, ir tiek pat vaikų negali atsitraukti nuo televizoriaus; 4–6 proc. vaikų problema yra pabuvimas rimties būsenoje ir rutina. Vadinas, tėvai ir mokytojai vaikų savikontrolės įgūdžius vertina blogiau, nei tai rodo objektyvūs tyrimo duomenys.

Socialiniai įgūdžiai. Interviu su vaikais, pedagogų ir tėvų nuomonės tyrimas patvirtino, kad vaikų socialiniai gebėjimai – problematiškiausia vaikų brandumo mokyklai sritis. Su asmeniniu saugumu siejamos vaikų žinios yra prastos: 26 proc. vaikų nežino savo namų adreso, 75 proc. vaikų nežino nė vieno iš tėvų darbo telefono.

16 lentelė

Vaikų socialinių įgūdžių lygis tėvų ir pedagogų nuomone

Vertintojai	Socialinių įgūdžių lygis	Sk.	%	
Pedagogai	Labai geras	31	11	
	Geras	74	26	
	Vidutinis	140	50	
	Blogas	35	12	
Tėvai	Labai geras	19	7	
	Geras	87	31	
	Vidutinis	159	57	
	Blogas	15	5	
Kiti įgūdžiai				
Tėvai	Pats prisistato nepažįstamiems žmonėms	Niekada	79	28
		Retai	100	36
		Dažnai	68	24
		Visada	33	12
Pedagogai	Pirmas pradeda pokalbį su bendraamžiu	Niekada	11	4
		Retai	108	39
		Dažnai	105	37
		Visada	56	20
Tėvai	Konfliktinėse situacijose išlieka ramus	Niekada	24	6
		Retai	135	48
		Dažnai	95	34
		Visada	26	9

Mokytojai nurodo, kad tik 11 proc. vaikų turi labai gerus ir 26 proc. gerus socialinius gebėjimus. Kiti socialinių įgūdžių rodikliai: 28 proc. vaikų retai arba niekada neatlieka pavidimų laiku; 35 proc. vaikų sunkiai susiranda nau-

jų draugų; 43 proc. vaikų nedrįsta pirmieji prakalbinti kito vaiko; 41 proc. niekada nereiškia arba reiškia retai užuojautą kitam; 53 proc. vaikų niekada arba retai padeda kitam atlikti užduotį (16 lentelė).

Apklausiant tėvus nustatyta, kad 33 proc. vaikų nepadeda namų ruošoje (visada padeda tik 19 proc. vaikų); 57 proc. visai nesugeba tvardytis konfliktinėse situacijose arba tvardosi retai (tai gerai sugeba tik 9 proc. vaikų); 64 proc. vaikų nedrįsta patys prisistatyti nepažįstamiems žmonėms arba tai daro labai retai (tik 12 proc. tai gali padaryti bet kada). Šeimos aplinkoje apie pusę tirtų vaikų yra empatiški; ištikus bėdai reiškia užuojautą šeimos nariams; pasako, kai mano, jog su jais netinkamai elgiamasi.

Praktiniai įgūdžiai. Praktiniai įgūdžiai buvo vertinami stebint, ar vaikai sugeba apsiauti batus ir susivarstyti raištelius, ar moka užsisėgti ir atsėgti sagas, nusivilkti megztinį, atrakinti ir užrakinti duris, pasiruošti pamokai. Tyrimas parodė, kad bendras vaikų praktinių gebėjimų lygis labai aukštas – net 37 proc. vaikų visus minėtus įgūdžius atlieka puikiai, 35 proc. – gerai. Tačiau net 13 proc. vaikų praktiniai įgūdžiai yra blogi (17 lentelė).

17 lentelė

Vaikų praktinių įgūdžių lygis (pagal stebėjimo duomenis)

	Labai aukštas	Geras	Vidutinis	Žemas
Sk.	103	97	24	36
%	37	35	9	13

Adaptyvumas. Vaikų elgesio praktinėse situacijose stebėjimas parodė, kad 13 % vaikų adaptyvumas labai aukštas: jie su džiaugsmu priima naujoves, pvz.: naujo žaislo atsiradimas grupėje, galimybė trumpam persėsti į kitą suolą, pamokos metu atnešti knygą nuo palangės koridoriuje. 41 proc. vaikų adaptyvumas geras. Apie 11 proc. vaikų sunkiai priima pokyčius ir naujoves, jų adaptyvumas žemas. 5–7 proc. vaikų prieštarauja ir nesiryžta išeiti iš klasės ar persėsti į kitą vietą. 12–15 proc. vaikų tai daro labai nedrąsiai arba labai nusiminę (18 ir 19 lentelės). *Mokytojų nuomonės* tyrimo rezultatai panašūs į gyvenimiškų situacijų stebėjimo rezultatus – kas trečias vaikas teigiamai vertina naujus ugdymo būdus ir aplinkos pasikeitimus, bet 15–18 proc. vaikų naujoves vertina kritiškai. Daug problemų vaikams sudaro įsitraukimas į klasės gyvenimą po ligos ir klasės taisyklių laikymasis. Tačiau sunkiausiai vaikai priima nesėkmę – net 36 proc. vaikų nusimena ir nebando iš naujo. Tik kas ketvirtas vaikas, patyręs nesėkmę, nepraranda iniciatyvos bandyti vėl.

Vaikų adaptyvumo lygis (pagal kriterinio stebėjimo duomenis)

	Labai aukštas	Gerai	Vidutinis	Žemas
Sk.	37	115	96	32
%	13	41	34	11

Atskirų adaptyvumo savybių stebėjimo rezultatai

	Naujo žaislo priėmimas				Reakcija, paprašius persėsti į kitą suolą				Reakcija, paprašius vienam atnešti priemones iš koridoriaus į klasę			
	Ne-pri-eina	Nori-pa-liesti	Nori-žaisti	Tyri-nėja	Prieš-tarau-ja	Nusi-minęs	Ra-mus	Džiu-gus	Nei-na	Eina-neno-riai	Eina-ra-miai	Eina-džiu-giai
Sk.	40	64	129	47	13	43	156	68	19	33	150	78
%	14	23	46	17	5	15	56	24	7	12	53	27

Šešiamečių ir septynmečių brandumo mokyklai lygis

Tėvai ir pedagogai šiuo metu daug diskutuoja, nuo kelių metų – šešerių ar septynerių – vaikas turėtų pradėti eiti į mokyklą. Lentelėse pateikiami duomenys, rodantys šešiamečių ir septynmečių vaikų savikontrolės, socialinių ir praktinių įgūdžių bei adaptacijos lygius.

Savikontrolė. Remiantis tyrimo duomenimis (20 lentelė) nustatyta, kad lūžis vaikų savikontrolės raidoje įvyksta apie 6,5 m. – labai gerus savikontrolės įgūdžius turinčių vaikų padaugėja nuo 26 proc. iki 48 proc., blogus savikontrolės įgūdžius turinčių vaikų sumažėja nuo 26 proc. iki 17 proc. Nuo 6,5 m. iki 7,5 m. stebima ne tokia intensyvi į mokyklą neišėjusių vaikų savikontrolės raida. Vyresnio amžiaus (beveik aštuntuonerių metų) į mokyklą neišėjusių vaikų savikontrolės įgūdžiai regresuoja (labai gerus įgūdžius turinčių vaikų sumažėja nuo 50 iki 36 proc.). Dažniausiai vaikai susiduria su judėjimo ir nedėmesingumo problemomis. Spontaniškas kalbėjimas būdingas tik jaunesniems vaikams. Kai kuriems vaikams (apie 6–15 proc.) savikontrolės problemos, matyt, yra individuali elgesio problema, nes savikontrolės įgūdžiai vaikui augant negerėja, o kai kada regresuoja, t. y. vėl padidėja spontaniškas judrumas, nedėmesingumas.

Įvairaus amžiaus vaikų savikontrolės lygis (pagal kriterinį vaikų veiklos stebėjimą)

Savikontrolės lygis		6–6,6		6,6–7		7–7,6		7,6–8	
		Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras		5	26	45	48	58	50	18	36
Geras		3	16	23	24	34	29	14	28
Vidutinis		6	32	10	11	11	9	14	28
Blogas		5	26	16	17	14	12	4	8
Kitos ypatybės									
Juda suole	Nepastebėta	4	21	46	49	51	44	18	36
	Retai	8	42	20	21	39	33	16	32
	Dažnai	6	32	17	18	18	15	11	22
	Nuolat	1	5	11	12	9	8	5	10
Nuolat kalba, komentuoja	Nepastebėta	7	37	46	49	57	49	22	44
	Retai	3	16	24	26	33	28	10	20
	Dažnai	5	26	13	14	16	14	13	26
	Nuolat	4	21	11	11	11	9	5	10
Nedėmesingas	Nepastebėta	6	32	50	53	66	57	25	50
	Retai	6	32	23	24	24	20	14	28
	Dažnai	5	26	12	13	15	13	8	16
	Nuolat	2	10	9	10	12	10	3	6

Socialiniai gebėjimai. Tyrimas parodė, kad vaikų socialiniai gebėjimai tolygiai formuojasi nuo šešerių metų. Pedagogų nuomone, vaikų socialinių gebėjimų lygis, palyginus su kitais gebėjimais, yra gana žemas – dažniausiai vaikų gebėjimai tik vidutiniai. Socialiniai gebėjimai mažai priklauso nuo vaikų amžiaus – daugiau nuo vaiko augimo ir ugdymo aplinkybių. Tėvai, kurių vaikai pradėjo lankyti mokyklą nuo šešerių metų, gana gerai vertina savo vaikų socialinius gebėjimus – nė vieno vaiko socialinių gebėjimų nevertina žemu lygiu, 11 proc. vaikų gebėjimus vertina kaip *labai aukštus* (21 lentelė).

Skirtingo amžiaus vaikų socialinių įgūdžių lygis tėvų ir pedagogų nuomone

Vertintojai	Socialinių įgūdžių lygis	6–6,6		6,6–7		7–7,6		7,6–8	
		Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Pedagogai	Labai geras	1	5	11	12	15	13	4	8
	Geras	2	11	23	24	36	31	13	26
	Vidutinis	12	63	44	47	56	48	28	56
	Blogas	4	21	16	17	10	9	5	10

Tėvai	Labai geras	2	11	8	9	6	5	3	6	
	Geras	4	21	37	39	33	28	13	26	
	Vidutinis	13	68	43	46	70	60	33	66	
	Blogas	0	0	6	6	8	7	1	2	
Kiti įgūdžiai										
Tėvai	Pats prisistato nepažįstamiems žmonėms	Niekada	7	37	28	29	24	20	20	40
		Retai	7	37	26	28	50	43	17	34
		Dažnai	5	26	26	28	30	26	7	14
		Visada	0	0	14	15	13	11	6	12
Pedagogai	Pirmas pradeda pokalbį su bendraamžiu	Niekada	1	5	6	6	2	2	2	4
		Retai	9	47	41	44	38	32	20	40
		Dažnai	6	32	30	32	51	44	18	36
		Visada	3	16	17	18	26	22	10	20
Tėvai	Konfliktinėse situacijose išlieka ramus	Niekada	1	5	10	10	8	7	5	10
		Retai	8	42	40	43	62	53	25	50
		Dažnai	7	37	28	30	42	36	18	36
		Visada	3	16	16	17	5	4	2	4

Praktiniai įgūdžiai. Vaiko praktinių įgūdžių stebėjimas parodė (22 lentelė), kad dalies šešiamečių praktiniai įgūdžiai labai geri (21 proc.) ir geri (32 proc.), o dalies – gana blogi (32 proc.).

22 lentelė

Įvairaus amžiaus vaikų praktinių įgūdžių lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

Praktiniai įgūdžiai	6–6,6		6,6–7		7–7,6		7,6–8	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geri	4	21	35	37	47	40	17	34
Gerai	6	32	33	35	38	32	20	40
Vidutiniai	1	5	7	7	8	7	8	16
Blogi	6	32	11	12	14	12	5	10

Lūžis šių įgūdžių raidoje įvyksta maždaug apie šeštus su puse metus – vaikų, kurių praktinių įgūdžių lygis labai geras, padaugėja nuo 21 proc. iki 37 proc., o vaikų, kurių praktinių įgūdžių lygis žemas sumažėja nuo 32 proc. iki 12 proc. Vėliau šie įgūdžiai formuojasi labai lėtai. 10–12 proc. bet kokio amžiaus vaikų praktiniai įgūdžiai yra blogi. Tėvų nuomonė skiriasi nuo objektyvaus stebėjimo rezultatų – tėvų nuomone tik 3–5 proc. vaikų praktiniai įgūdžiai yra blogi.

Adaptivumas. Remiantis tyrimo duomenimis (23 ir 24 lentelės) galima įžvelgti tendenciją, kad labai jauni vaikai (šešiamečiai) yra adaptyvesni, nes

jie labai nori eiti į mokyklą ir dėl to lengviau prie jos prisitaiko, o vyresni (sulaukę septynerių) jau įgiję pakankamai socialinių įgūdžių, svarbių prisitaikymui prie mokyklos gyvenimo. Dalis šešiamečių (21 proc.) nėra labai adaptyvūs ir patiria įvairių sunkumų, o nuo septynerių su puse metų smarkiai sumažėja labai lengvai prie mokyklos pritampantių vaikų procentas (sumažėjo nuo 14–16 proc. iki 8 proc.).

23 lentelė

Įvairaus amžiaus vaikų adaptyvumo lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

Adaptyvumo lygis	6–6,6		6,6–7		7–7,6		7,6–8	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	2	11	15	16	16	14	4	8
Geras	10	53	32	34	47	40	26	52
Vidutinis	3	16	38	41	39	33	16	32
Blogas	4	21	9	10	15	13	4	8

24 lentelė

Įvairaus amžiaus vaikų atskirų adaptyvumo savybių lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

		Naujo žaislo priėmimas				Reakcija, paprašius persėsti į kitą suolą				Reakcija, paprašius vienam atnešti priemones iš koridoriaus į klasę			
		Ne-pri-eina	No-ri-pa-lies-ti	Nori-žaisti	Tyri-nėja	Prieš-tarau-ja	Nu-si-mi-nės	Ra-mus	Džiau-giasi	Nei-na	Eina-nenori-ai	Eina-ra-miai	Eina-su-džiau-gs-mu
6–	Sk.	1	4	11	3	1	4	10	4	1	4	10	4
6,6	%	5	21	58	16	5	21	53	21	5	21	53	21
6,6	Sk.	12	23	40	19	4	16	53	21	7	11	50	26
–7	%	13	24	43	20	4	17	57	22	8	12	53	27
7–	Sk.	20	28	49	20	6	20	58	33	8	14	57	38
7,6	%	17	24	42	17	5	17	50	28	7	12	48	33
7,6	Sk.	7	9	29	5	2	3	35	10	3	4	33	10
–8	%	14	17	59	10	4	6	70	20	5	8	67	20

Apibendrinant galima pasakyti, kad tinkamiausias laikotarpis pradėti lankyti mokyklą yra nuo šešių metų ir kelių mėnesių iki septynių metų ir kelių mėnesių.

Miesto ir kaimo vaikų socialinių įgūdžių lygis

Tyrimas parodė, kad vaikų *savikontrolės* lygis ir mieste, ir kaime panašus, tačiau kaime yra kiek mažiau vaikų, kurių savikontrolė bloga (mieste – 17 proc., kaime – 12 proc.). Kaimo vaikai šiek tiek mažiau spontaniškai juda, rečiau spontaniškai komentuoja ar replikuoja savo veiklą ir visa, kas vyksta klasėje, mažiau blaškosi. Miesto vaikai judresni, mažiau dėmesingi (25 lentelė).

25 lentelė

Miesto ir kaimo vaikų savikontrolės lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

Savikontrolės lygis		Miestas		Kaimas	
		Sk.	%	Sk.	%
Labai geras		72	43	38	44
Geras		41	25	27	31
Vidutinis		24	14	11	13
Blogas		28	17	10	12
Kitos ypatybės					
Juda suole	Nepastebėta	68	41	38	44
	Retai	46	28	27	32
	Dažnai	34	20	13	15
	Nuolat	18	11	8	9
Nuolat kalba, komentuoja	Nepastebėta	74	45	43	50
	Retai	43	26	23	27
	Dažnai	24	14	14	16
	Nuolat	25	15	6	7
Nedėmesingas	Nepastebėta	88	53	43	50
	Retai	34	20	25	29
	Dažnai	26	16	11	13
	Nuolat	18	11	7	8

Miesto ir kaimo vaikų *socialiniai gebėjimai* taip pat beveik nesiskiria (26 lentelė). Tiesa, kaimo vaikai truputį dažniau nei miesto vaikai konfliktinėse situacijose išlieka ramūs. Tėvai rečiau nei pedagogai vertina, jog vaiko gebėjimai labai geri ar blogi, tačiau tėvų ir pedagogų vertinimo bendra tendencija sutampa.

Miesto ir kaimo vaikų socialinių įgūdžių lygis tėvų ir pedagogų nuomone

Vertintojai	Socialinių įgūdžių lygis	Miestas		Kaimas		
		Sk.	%	Sk.	%	
Pedagogai	Labai geras	17	10	10	12	
	Geras	44	27	24	28	
	Vidutinis	81	49	43	40	
	Blogas	23	14	9	10	
Tėvai	Labai geras	11	7	5	6	
	Geras	48	29	26	30	
	Vidutinis	97	58	49	57	
	Blogas	9	5	6	7	
Kiti įgūdžiai						
Tėvai	Pats prisistato nepažįstamiems žmonėms	Niekada	49	30	28	32
		Retai	60	36	32	38
		Dažnai	38	23	18	21
		Visada	19	11	8	9
Pedagogai	Pirmas pradeda pokalbį su bendraamžiu	Niekada	7	4	5	5
		Retai	62	37	28	33
		Dažnai	71	43	37	43
		Visada	26	16	16	19
Tėvai	Konfliktinėse situacijose išlieka ramus	Niekada	17	10	6	7
		Retai	82	49	37	43
		Dažnai	53	32	34	40
		Visada	14	9	9	10

Praktiniai įgūdžiai. Kaimo vaikų praktiniai įgūdžiai geresni nei miesto vaikų. 45 proc. kaimo ir tik 31 proc. miesto vaikų turi labai gerus savitvarkos įgūdžius; blogus įgūdžius turi šiek tiek mažesnis procentas kaimo vaikų (27 lentelė).

Miesto ir kaimo vaikų praktinių įgūdžių lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

Praktinių įgūdžių lygis	Miestas		Kaimas	
	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	52	31	39	45
Geras	61	37	28	33
Vidutinis	13	8	8	9
Blogas	25	15	11	13

Tyrimo duomenys parodė, kad kaimo vaikai lengviau nei miesto vaikai *adaptuojasi* prie mokyklos. Kaime žymiai daugiau vaikų, kurie labai lengvai ir lengvai prisitaiko prie mokyklos (14 proc. ir 47 proc. kaime bei 10 proc. ir 37 proc. mieste), o blogai prisitaikančių yra du kartus mažiau (atitinkamai 7 proc. ir 14 proc.). Gali būti, jog tai priklauso nuo mokyklų mikroklimato. Kaimo vaikai džiugiai vertina bet kokius pasikeitimus, ramiai vykdo prašymus, pvz., atneša priemones nuo palangės. Matyt, mokykla jiems sava, jų visai negąsdina. Tiek miesto, tiek kaimo vaikai sunkiausiai priima pasiūlymą pakeisti suolo draugą (28 ir 29 lentelės).

Miesto ir kaimo vaikų adaptacijos įgūdžių lygis (pagal kriterinį stebėjimą)

Adaptacijos įgūdžių lygis	Miestas		Kaimas	
	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	17	10	12	14
Geras	62	37	40	47
Vidutinis	62	37	28	33
Blogas	24	14	6	7

Vaikų atskirų adaptyvumo savybių stebėjimo rezultatai

		Naujo žaislo priėmimas				Reakcija, paprašius persėsti į kitą suolą				Reakcija, paprašius vienam atnešti priemones iš koridoriaus į klasę			
		Nepri-eina	Nori-paliesiti	Nori-žaisti	Tyri-nėja	Priešta-rauja	Nusi-minęs	Ramus	Džiugus	Neina	Eina-nenoriai	Eina-ramiai	Eina su džiaugsmu
Miestas	Sk.	27	40	73	26	9	27	100	30	16	23	82	45
	%	16	24	44	16	5	16	61	18	10	14	49	27
Kaimas	Sk.	11	21	39	15	2	14	44	26	1	8	54	23
	%	13	24	46	17	2	16	51	31	1	9	64	26

Galima padaryti bendrą išvadą, kad visi miesto ir kaimo vaikų socialiniai gebėjimai panašūs, išskyrus praktinius įgūdžius ir prisitaikymą prie mokyklos. Šie įgūdžiai kaimo vaikų yra geresni.

Ikimokyklinės įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų socialinių gebėjimų lygis. Steigiant priešmokyklinės grupes aktualu įvertinti, ar ugdymo institucijos lankymas daro poveikį vaiko socialiniam-emociniam brandumui.

Savikontrolė. Tyrimo duomenys rodo, kad apie 70 proc. darželį lankusių ir nelankusių vaikų turi gerus bei labai gerus savikontrolės gebėjimus, tik darželius lankusių vaikų tarpe mažiau savikontrolės problemų turinčių vaikų. Tuo tarpu beveik visų priešmokyklinės grupes lankusių vaikų (net 88 proc.) savikontrolės gebėjimai geri. Tyrimo metu nepasitaikė nė vieno vaiko, turinčio blogus savikontrolės gebėjimus (30 lentelė).

Ikimokyklinės įstaigas nelankiusių ir lankiusių vaikų savikontrolės lygis (kriterinis vaikų veiklos stebėjimas)

Savikontrolės lygis		Nelankė		Lankė pradinę grupę		Lankė darželį	
		Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras		29	46	9	53	88	44
Geras		16	25	6	35	52	26
Vidutinis		6	10	2	12	33	17
Blogas		12	19	0	0	27	13
Kitos ypatybės							
Juda suole	Nepastebėta	0	0	7	41	82	40
	Retai	29	48	7	41	60	30
	Dažnai	16	27	3	18	39	20
	Nuolat	9	15	0	0	19	10
Nuolat kalba, komentuoja	Nepastebėta	0	0	14	82	88	44
	Retai	29	55	3	18	57	29
	Dažnai	10	19	0	0	32	16
	Nuolat	14	26	0	0	23	11
Nedėmesingas	Nepastebėta	0	0	11	65	105	52
	Retai	30	59	5	29	47	24
	Dažnai	15	29	1	6	32	16
	Nuolat	6	12	0	0	16	8

Socialiniai gebėjimai. Pedagogų vertinimu darželio, o ypač priešmokyklinių grupių, lankymas turi didelį poveikį, šalinant bendravimo ir socializacijos problemas, tačiau turi visai nedidelę įtaką gerų ir labai gerų socialinių gebėjimų ugdymui (31 lentelė).

Ugdymo įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų socialinių įgūdžių lygis tėvų ir pedagogų nuomone

Vertintojai	Socialinių įgūdžių lygis	Nelankė		Lankė pradinę grupę		Lankė darželį		
		Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%	
Pedagogai	Labai geras	7	11	2	12	22	11	
	Geras	14	22	4	24	56	28	
	Vidutinis	32	51	11	65	97	49	
	Blogas	10	16	0	0	25	12	
Tėvai	Labai geras	5	8	2	12	12	6	
	Geras	16	25	7	41	64	32	
	Vidutinis	35	56	8	47	116	58	
	Blogas	7	11	0	0	8	4	
	Kiti įgūdžiai							
Tėvai	Pats prisistato nepažįstamiems žmonėms	Niekada	17	44	2	12	55	27
		Retai	16	41	8	50	74	37
		Dažnai	6	15	3	19	48	24
		Visada	0	0	4	25	23	12
Pedagogai	Pirmas pradeda pokalbį su bendraamžiu	Niekada	25	42	2	13	9	5
		Retai	24	40	7	44	67	33
		Dažnai	8	13	4	25	86	43
		Visada	0	0	4	25	38	19
Tėvai	Konfliktingose situacijose išlieka ramus	Niekada	23	38	1	6	16	8
		Retai	22	37	9	56	103	52
		Dažnai	9	15	6	38	66	33
		Visada	0	0	1	6	15	8

Tėvų nuomonė apie ugdymo įstaigų daromą poveikį vaikų socialiniams gebėjimams yra teigiama. Jie mano, kad darželis, ypač priešmokyklinė grupė, ne tik šalina bendravimo ir elgesio problemas, bet ir ugdo teigiamus socialinius gebėjimus. Analizuojant atskirus gebėjimus tampa akivaizdu, kad tik šeimoje augę vaikai turi didesnių bendravimo ir elgesio įvairiose situacijose problemų nei ugdymo įstaigas lankę vaikai: 44 proc. šeimose augusių vaikų niekada patys neprisistato nepažįstamiems žmonėms (lankę darželius – 27 proc., priešmokyklinės grupės – 12 proc.), 42 proc. šeimose augusių nedrįsta pirmieji prakalbinti bendraamžio (lankę darželius – 5 proc., priešmokyklinės grupės – 13 proc.).

Praktiniai ir adaptacijos gebėjimai. Geriausi praktiniai gebėjimai (32 lentelė) yra priešmokyklinės grupės lankusių vaikų (77 proc. – geri ir labai geri; 6 proc. – blogi); šiek tiek blogesni – lankusių darželius (atitinkamai 74 proc. ir 12 proc.), blogiausi – įstaigų nelankusių vaikų (atitinkamai 71 proc. ir 19 proc.). Analogiška tendencija pastebėta ir vertinant vaikų adaptacijos gebėjimus (33 lentelė).

32 lentelė

Ikimokyklinės įstaigas nelankusių ir lankusių vaikų praktinių gebėjimų lygis (kriterinis vaikų veiklos stebėjimas)

Praktinių gebėjimų lygis	Nelankė		Lankė pradinę grupę		Lankė darželį	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	29	46	9	53	73	37
Geras	16	25	4	24	73	37
Vidutinis	6	10	3	18	15	8
Blogas	12	19	1	6	27	12

33 lentelė

Ikimokyklinės įstaigas nelankusių ir lankusių vaikų adaptacijos gebėjimų lygis (kriterinis vaikų veiklos stebėjimas)

Adaptacijos gebėjimų lygis	Nelankė		Lankė pradinę grupę		Lankė darželį	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	8	13	3	18	26	13
Geras	22	35	7	41	86	43
Vidutinis	26	41	7	41	63	32
Blogas	7	11	0	0	25	12

Vaiko augimo šeimoje sąlygų poveikis socialiniam brandumui. Tyrimo metu buvo vertinamas kai kurių vaiko augimo sąlygų poveikis jo socialiniam brandumui.

Savikontrolė. Tyrimo metu išryškėjo šios tendencijos: ku aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo geresni vaikų savikontrolės gebėjimai; ku geresnės materialinės sąlygos, tuo daugiau vaikų turi labai gerus savikontrolės gebėjimus, tačiau daugėja ir blogus savikontrolės gebėjimus turinčių vaikų (išskyrus la-

bai gerai gyvenančias šeimas); lietuvių ir kitų tautybių šeimose augančių vaikų savikontrolės gebėjimai panašūs; tėvų bedarbystė mažiau paveikia vaikų savikontrolės gebėjimus, nei vaiko augimas nepilnoje šeimoje (34 lentelė).

34 lentelė

Ivairiomis sąlygomis šeimoje augančių vaikų savikontrolės lygis

		Savikontrolės lygis				
			Labai geras	Geras	Vidutinis	Blogas
Tėvų išsilavinimas	Vidurinis	Sk.	32	23	20	14
		%	36	26	22	16
	Aukštesnysis	Sk.	42	21	12	15
		%	47	23	13	17
	Aukštasis	Sk.	52	30	9	10
		%	51	30	9	10
Materialinė padėtis	Labai bloga	Sk.	4	5	3	1
		%	31	38	23	8
	Patenkinama	Sk.	73	41	24	19
		%	46	26	15	12
	Gera	Sk.	45	26	12	19
		%	44	25	12	19
	Labai gera	Sk.	4	2	2	0
		%	50	25	25	0
Tautybė	Lietuvių	Sk.	113	66	37	37
		%	45	26	15	14
	Kita	Sk.	13	8	4	4
		%	45	28	14	14
Rizikos faktoriai	Nepilna šeima	Sk.	7	10	14	4
		%	20	29	40	11
	Bedarbystė	Sk.	9	38	24	2
		%	12	52	33	3

Socialiniai įgūdžiai. Tyrimo metu išryškėjo šios tendencijos: vaikų socialinių gebėjimų lygis *tėvų vertinimu* praktiškai nepriklauso nuo tėvų išsilavinimo, o *pedagogų vertinimu* priklauso – kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo geresni vaikų socialiniai gebėjimai. *Tėvai mano*, kad kuo geresnė materialinė šeimos padėtis, tuo geresni vaikų socialiniai gebėjimai; *pedagogų vertinimu* socialiniai gebėjimai aukštesni, kai vaikas auga patenkinamas ir geras materialines sąlygas turinčiose šeimose, ir žemesni, kai vaikas auga labai blogas bei labai geras materialines sąlygas turinčiose šeimose. Bedarbiai *tėvai* blogiau vertina savo vaikų socialinius gebėjimus nei suaugusieji auginantys vai-

ką vieni (tik mama, tik tėtis arba globėjas). Tuo tarpu *pedagogai mano*, kad bedarbių šeimose augančių vaikų socialiniai gebėjimai geresni, nei nepilnų šeimų vaikų. *Pedagogai mano*, kad nelietuvių šeimose augančių vaikų socialiniai gebėjimai šiek tiek prastesni (35 lentelė).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis vaiko brandumas labiausiai priklauso nuo vaiko augimo šeimoje sąlygų ir ugdymo įstaigos lankymo. Nuo vaiko gyvenamosios vietos ir amžiaus socialiniai gebėjimai priklauso tik iš dalies. Problematiškiausias socialinių gebėjimų sritys – vaiko adaptacijos ir bendravimo gebėjimai.

35 lentelė

Šeimoje augančių vaikų įvairiomis sąlygomis socialiniai įgūdžiai

			Socialinių įgūdžių lygiai							
			Tėvai				Pedagogai			
			Labai geri	Gerai	Vidutiniai	Blogi	Labai geri	Gerai	Vidutiniai	Blogi
Tėvų išsilavinimas	Vidurinis	Sk.	7	24	52	6	6	18	55	10
		%	8	27	58	7	7	20	62	11
	Aukštesnysis	Sk.	3	34	50	3	13	18	45	14
		%	3	38	56	3	14	20	50	16
	Aukštasis	Sk.	9	29	57	6	12	38	40	11
		%	9	29	56	6	12	38	40	11
Materialinė padėtis	Labai bloga	Sk.	1	3	4	5	1	0	9	3
		%	8	23	31	39	8	0	69	23
	Patenkinama	Sk.	9	40	101	7	19	39	78	21
		%	6	25	64	4	12	25	50	13
	Gera	Sk.	8	41	50	3	11	34	47	10
		%	8	40	49	3	11	33	46	10
Labai gera	Sk.	1	3	4	0	0	1	6	1	
	%	12	38	50	0	0	13	74	13	
Tautybė	Lietuvių	Sk.	18	78	140	15	30	67	125	29
		%	7	31	56	6	12	27	50	12
	Kita	Sk.	1	9	19	0	1	7	15	6
		%	3	31	66	0	3	24	52	14
Rizikos faktoriai	Nepilna šeima	Sk.	5	12	16	2	3	8	17	7
		%	14	34	46	6	9	23	49	21
	Bedarbystė	Sk.	8	20	43	2	9	20	36	8
		%	11	27	59	3	12	27	49	11
	Nėra	Sk.	6	55	100	11	19	46	87	20
		%	3	32	58	7	11	27	51	12

2.5. VAIKŲ UGDYMOŠI MOTYVACIJOS YPATUMAI

Bendras ugdymosi motyvacijos lygis. Tyrimo metu nustatyta, kad 82 proc. apklaustų vaikų, pradedančių lankyti mokyklą, atsakė, jog nori eiti į mokyklą (36 lentelė). Taigi pirmokų ugdymosi motyvacija susiformavusi gerai. Būtina pažymėti, kad 6–7 proc. vaikų į mokyklą eiti nenori. Tėvų nuomonės tyrimas parodė, kad tik 65 proc. vaikų nuotaika einant į mokyklą – džiugi, 14 proc. vaikų – nerimastinga, o dar 7 proc. protestuoja arba gudrauja, siekdami išvengti ėjimo į mokyklą. Šių vaikų nuostatos mokyklai ir mokymuisi neigiamos. Beveik trečdalis vaikų mokykloje dar nori žaisti, tik 14 proc. pirmokų nusiteikę „rimtoms mokyklinėms užduotims“. Tėvai pastebi vieną neigiamą tendenciją – rugsėjo, spalio mėnesiais sumažėja norinčių eiti į mokyklą skaičius (nuo 46 proc. iki 27 proc.). Vadinasi, mokyklą nepateisina pirmokų vilčių, netenkinama poreikio ugdytis žaismingai, kelia daug nerimo ir įtampas.

36 lentelė

Vaikų ugdymosi motyvacijos ypatumai

	Vaikų noras eiti į mokyklą				Motyvai				Pasirinkimas	
	Taip	Nelabai	Ne	Nežino	Pažintiniai	Socialiniai	Emociniai	Neaiškūs	Einantis į mokyklą	Žaidžiantis
Sk.	230	29	18	3	150	38	58	22	244	36
%	82	10	6	1	53	14	21	8	87	13

Įvairaus amžiaus vaikų ugdymosi motyvacijos lygis. Kaip rodo tyrimai, du trečdaliai vaikų jau nuo šešerių metų labai nori eiti į mokyklą (37 lentelė). Jeigu vaikas iki septynerių metų ir kelių mėnesių nepradėjo lankyti mokyklos, jis „perdega“ ir nebenori eiti į mokyklą. Nuo šešerių su puse metų sustiprėja pažintiniai noro lankyti mokyklą motyvai. Jei vaikai iki septynerių metų neiš-eina į mokyklą, sustiprėja socialinio statuso motyvacija – noras užimti mokinio padėtį. Nuo gyvenamos vietos ir augimo šeimoje aplinkybių noras eiti į mokyklą priklauso mažiau.

Skirtingo amžiaus vaikų ugdymosi motyvacijos ypatumai

		Noras eiti į mokyklą				Motyvai				Pasirinkimas	
		Taip	Nelabai	Ne	Nežino	Pazinti- niai	Socia- liniai	Emo- ciniai	Neaiškūs	Einantis į mokyklą	Zaidžian- tis
6–	Sk.	13	3	1	2	8	1	7	3	14	5
6,6	%	68	16	5	11	42	5	37	16	74	26
6,6–	Sk.	80	8	6	0	57	10	18	4	84	10
7	%	85	9	6	0	61	11	19	4	89	11
7–	Sk.	103	6	7	1	60	20	21	10	104	13
7,6	%	88	5	6	1	52	17	18	9	89	11
7,6–	Sk.	34	12	4	0	25	7	12	5	42	8
8	%	69	24	7	0	51	14	25	10	84	16

Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma šešiamečių nori ir yra pasirengę eiti į mokyklą.

Statistinė tyrimo duomenų analizė parodė, kad pateikti duomenys pakankamai išsamūs Lietuvos vaikų brandumo mokyklai lygiui, tendencijoms ir problemoms įžvelgti.

IŠVADOS

1. Tyrimas parodė, kad daugumos vaikų bendras brandumo mokyklai lygis geras. Pažymėtina, kad fizinio brandumo srityje daugiausia problemų kelia vaikų statinė ištvermė, intelektualinio brandumo – mąstymo bei sakininės kalbos gebėjimai, socialinio brandumo – bendravimo gebėjimai ir adaptyvumas.

2. Didžiausią poveikį vaikų atskirų brandumo mokyklai komponentų lygiui turi ugdymo institucijos lankymas, tėvų išsilavinimas, iš dalies gyvenamoji vieta, vaiko lytis ir amžius, augimo sąlygos šeimoje.

3. Bendras vaikų fizinis brandumas geras. Antropometriniai vaikų duomenys atitinka Respublikos vidurkį, dinamika bei dinaminės pusiausvyros, vikrumo bei orientavimosi erdvėje judant gebėjimai išlavėję gerai, taip pat geras vaiko rankos pasirengimas rašymui. Prastesni statikos ir statinės pusiausvyros rodikliai.

4. Konstatuotas statistiškai reikšmingas ryšys tarp vaiko vikrumo bei orientacijos ir rankos pasirengimo rašymui ($c = 0,20$; $p < 0,001$); taip pat ryšys tarp nugaros raumenų statinės ištvėmės, rankos judesio greičio ir rankos pasirengimo rašymui ($c = 0,20$; $p < 0,001$). Šių komponentų sąsaja labai ryški. Jie veikia vienas kitą ir lemia vaiko fizinį brandumą mokyklai.

5. Vaikų lytis ir amžius šešiaisiais-septintaisiais metais beveik neturi įtakos dinamikai ir dinaminės pusiausvyros rodikliams, bet turi įtakos vaiko statikai bei statinei pusiausvyrai.

6. Intelektinis vaikų brandumas mokyklai geras. Apie 80 proc. vaikų yra pasiekę sėkmingam ugdymuisi mokykloje reikalingą intelektinę brandą. 20 proc. vaikų kalbinė, matematinė ir mąstymo branda nepakankama.

7. Intelektinei vaikų brandai įtakos turi ugdymo institucijos lankymas, vaiko gyvenamoji vieta, lytis ir amžius. Darželio ir priešmokyklinių grupių vaikų intelektualinio brandumo mokyklai lygis aukštesnis nei vaikų, ugdytų tik šeimoje; miesto vaikų branda geresnė nei kaimo, mergaičių aukštesnė nei berniukų, o septynmečių – aukštesnė nei šešiamečių.

8. Bendras vaikų raštingumo lygis yra labai geras (aukštas lygis būdingas 70,7 proc., vidutinis – 23,2 proc., žemas – 7 proc. vaikų).

9. Geriausiai susiformavę vaikų rašymo įgūdžiai (76,8 proc. vaikų pasiekę labai aukštą lygį, 18,2 proc. – aukštą, 5 proc. – vidutinį).

10. Geri garsinės analizės (labai aukštas lygis būdingas 71,8 proc., aukštas – 16,4 proc., vidutinis – 8,6 proc. ir žemas – 3,2 proc. vaikų) ir raidžių pažinimo įgūdžiai (atitinkamai 70 proc., 21,4 proc., 7,9 proc. ir 0,7 proc.). Neprasti vaikų skaitymo įgūdžiai (labai aukštas lygis būdingas 67,9 proc. vaikų, aukštas – 20 proc., vidutinis – 4,6 proc. ir žemas – 7,5 proc. vaikų).

11. Prastesni sakininės kalbos (rišlaus pasakojimo ir klausymo) įgūdžiai (labai aukštas lygis būdingas 48,2 proc. vaikų, aukštas – 26,8 proc., vidutiniškas – 17,5 proc. ir žemas – 7,5 proc. vaikų).

12. Vaikų raštingumo lygiui turi poveikį kompleksas veiksnių: vaiko amžius, ugdymo institucijos lankymas, gyvenamoji vieta, tėvų išsilavinimas, vaiko lytis.

13. Amžius labiausiai susijęs su raidžių pažinimo ir garsinės analizės lygiu – vyresnių vaikų duomenys geresni (aukščiausias raidžių pažinimo lygis būdingas 61,7 proc. šešiamečių ir 74,5 proc. septynmečių, garsinės analizės aukščiausias lygis – 60,9 proc. šešiamečių ir 75,1 proc. septynmečių vaikų).

14. Ugdymo įstaigos lankymas turi didelę įtaką vaiko skaitymui (labai aukštą lygį pasiekę 73,7 proc. lankiusių ir 50,7 proc. nelankiusių vaikų), raidžių pažinimui (73,7 proc. aukščiausias lygis lankiusių ir 57,7 proc. nelankiusių vaikų).

15. Kaimo vaikų raštingumo lygis yra žemesnis nei miesto vaikų (skaitymo aukščiausias lygis būdingas 58,4 proc. kaimo ir 74,2 proc. miesto vaikų; raidžių pažinimo aukščiausias lygis – 63,7 proc. kaimo ir 74,2 proc. miesto vaikų; garsinės analizės aukščiausias lygis – 61,1 proc. kaimo ir 79 proc. miesto vaikų; rašymo įgūdžių aukščiausias lygis – 32,7 proc. kaimo ir 58,7 proc. miesto vaikų; rišlios kalbos ir klausymo aukščiausias lygis – 32,7 proc. kaimo ir 58,7 proc. miesto vaikų).

16. Tėvų išsilavinimas daro labai didelį poveikį vaikų rišliai kalbai (labai aukštas rišlios kalbos lygis būdingas 63,4 proc. vaikų, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą ir tik 35,5 proc. vaikų, kurių tėvų išsilavinimas vidurinis); vaikų garsinės analizės (labai aukštas lygis būdingas 78,2 proc. vaikų, kurių tėvai turi aukštąjį ir 62,2 proc. vaikų, kurių tėvai turi vidurinį išsilavinimą); skaitymo (labai aukštas lygis būdingas 85,1 proc. vaikų, kurių tėvai turi aukštąjį, ir 50 proc. vaikų, kurių tėvai turi vidurinį išsilavinimą); rašymo (labai aukštas lygis būdingas 89,1 proc. aukštąjį išsilavinimą turinčių tėvų vaikams ir 65,5 proc. vidurinį); raidžių pažinimo (labai aukštas lygis – 82,1 proc. vaikų, kurių tėvų išsilavinimas aukštasis, ir 61,1 proc. vaikų, kurių tėvų išsilavinimas vidurinis) įgūdžių lygiui.

17. Lytis daugiausia įtakos turi vaikų rišliai kalbai ir skaitymui. Mergaičių gebėjimo pasakoti ir skaityti rezultatai yra žymiai geresni nei berniukų (labai aukštas skaitymo lygis būdingas 74,3 proc. mergaičių ir 66,4 proc. berniukų; labai aukštas rišlaus pasakojimo lygis būdingas 57,8 proc. mergaičių ir 37,8 proc. berniukų).

18. Šešių metų vaikų smulkiosios motorikos lygis pakankamas ugdymuisi mokykloje. Jį sąlygoja ugdymo įstaigos lankymas, gyvenamoji vieta, tėvų išsilavinimas, lytis.

19. Socialinis-emocinis vaikų brandumas mokyklai geras, tačiau netolygus. Daugumos vaikų savęs vertinimas, savikontrolės gebėjimai bei praktiniai įgūdžiai yra geri ir labai geri, problematiškos sritys – socialiniai gebėjimai ir adaptyvumas.

20. Beveik keturių penktadalių vaikų, pradedančių lankyti mokyklą, savęs vertinimas yra aukštas, 5 proc. vaikų – žemas. Geriausiai vaikai vertina šias savo savybes: *protingas ir draugiškas*.

21. Savikontrolės įgūdžiai, atliekant konkrečią užduotį, geri ir labai geri 71 proc. vaikų. Dalis vaikų turi įvairių problemų: 11–12 proc. neišklauso nuorodos iki galo ir spontaniškai plepa, 4–7 proc. nesulaukia savo eilės kalbėti, nutraukinėja kalbančius, norėdami įsiterpti; 9 proc. nuolat juda ir yra nedėmesingi; 5 proc. labai jautrūs nesėkmei; 7 proc. negali nežiūrėti televizoriaus.

22. Bendras vaikų praktinių gebėjimų lygis labai aukštas – net 37 proc.

vaikų puikiai ir 35 proc. susitvarko gerai (apsiauna batus ir apsirengia, susivarsto batų raištelius ir užsisega sagas, rakina duris). 13 proc. vaikų praktiniai įgūdžiai blogi, apsitarnavimas jiems yra didelė problema.

23. Pradedančių lankyti mokyklą vaikų socialiniai gebėjimai nepakankami. Geri arba labai geri socialiniai gebėjimai tik kas trečio vaiko. Kiti vaikai turi įvairių problemų: prastos su asmeniniu saugumu siejamos žinios, t. y. 26 proc. visai nežino savo namų adreso, 75 proc. nežino nė vieno iš tėvų darbo telefono; vaikai stokoja svarbiausių bendravimo gebėjimų – 64 proc. retai išdrįsta patys prisistatyti nepažįstamiems žmonėms; 43 proc. varžosi pirmieji prakalbinti kitą vaiką; 35 proc. sunkiai susiranda naujų draugų; 57 proc. beveik nesitvarko konfliktinėse situacijose; 41 proc. retai parodo užuojautą kitam; 33–53 proc. retai padeda kitam šeimoje ir klasėje.

24. Vaikų adaptyvumo gebėjimai vidutiniški: 13 proc. labai aukšti (vaikai džiaugsmingai priima naujoves, pvz.: naujo žaislo atsiradimas grupėje, galimybė laikinai persėsti į kitą suolą, pamokos metu atnešti knygą nuo palangės koridoriuje). Apie 11 proc. vaikų sunkiai priima pokyčius ir naujoves, jų adaptyvumas žemas (vaikai nedrįsta pamokos metu vieni išeiti į koridorius; nusimena, jei laikinai reikia sėdėti ne su suolo draugu; sunkiau įsitraukia į klasės gyvenimą po ligos, nesugeba laikytis klasės taisyklių). Ypač sunkiai vaikai priima nesėkmę – net 36 proc. vaikų nusimena ir nebando įveikti kliūtį.

25. Socialinis vaiko brandumas labiausiai priklauso nuo vaiko augimo šeimoje sąlygų ir ugdymo įstaigos lankymo. Nuo vaiko gyvenimo vietos ir amžiaus socialiniai gebėjimai priklauso tik iš dalies.

26. Šešiamečių ir septynmečių vaikų savęs vertinimo lygis beveik nesiskiria. Socialiniai gebėjimai tolygiai formuojasi nuo šešerių metų, tačiau mažai priklauso nuo amžiaus. Tėvai, kurių vaikai pradėjo lankyti mokyklą nuo šešerių metų, jų socialinius gebėjimus vertina kaip pakankamus. Vaikų savikontrolės ir praktinių įgūdžių raidos lūžis įvyksta įpusėjus septintuosius. Į mokyklą neišėjusių septynerių su puse metų vaikų savikontrolės įgūdžiai tarsi regresuoja. Adaptyvusni yra tik ką sulaukę šešerių (jie labai nori eiti į mokyklą ir dėl to lengviau prie jos pritampa), ir vyresni – sulaukę septynerių (jau įgiję pakankamai socialinių įgūdžių, svarbių prisitaikymui prie mokyklos gyvenimo).

27. Vaikų savivertės, socialinių įgūdžių bei savikontrolės lygis panašus ir mieste, ir kaime. Kaime yra šiek tiek mažiau vaikų, kurių savikontrolė bloga (mieste – 17 proc., kaime – 12 proc.). Kaimo vaikai šiek tiek mažiau spontaniškai juda, rečiau spontaniškai plepa, mažiau blaškosi, labiau tvardosi konfliktinėse situacijose. Praktiniai įgūdžiai geresni kaimo nei miesto vaikų – 45 proc. kaimo ir tik 31 proc. miesto vaikų turi labai gerus savitvarkos įgūdžius; blogus įgūdžius turi šiek tiek mažesnis procentas kaimo vaikų. Kaimo vaikai leng-

viau adaptuojasi mokykloje nei miesto vaikai. Kaime žymiai daugiau prie mokyklos labai lengvai ir lengvai prisitaikančių vaikų (14 proc. ir 47 proc. kaime ir 10 proc. ir 37 proc. mieste) bei du kartus mažiau blogai prisitaikančių (atitinkamai 7 proc. ir 14 proc.) .

28. Priešmokyklinės grupės lankymas turi didelį poveikį vaikų savikontrolės, praktinių ir adaptacijos gebėjimų; šiek tiek mažesni poveikį bendravimo gebėjimų raidai bei problemų šalinimui. Tuo tarpu darželio lankymas dažniau tik mažina esamas savikontrolės, socialinių gebėjimų, savitvarkos bei adaptacijos problemas.

29. Vaiko augimo šeimoje sąlygos turi didelį poveikį socialiniam brandumui. Tyrimo metu išryškėjo šios tendencijos: kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo geresni vaikų savikontrolės gebėjimai, tačiau bendravimo gebėjimų lygis nuo tėvų išsilavinimo priklauso mažai; kuo geresnės materialinės sąlygos, tuo daugiau vaikų turi labai gerus savikontrolės gebėjimus, tačiau daugėja ir blogus savikontrolės gebėjimus turinčių vaikų (išimtis – labai gerai gyvenančios šeimos). Bendravimo gebėjimai aukštesni, kai vaikas auga patenkinamas ir geras materialines sąlygas turinčiose šeimose, o žemesni labai blogai bei labai gerai gyvenančiose šeimose augančių vaikų. Lietuvių ir kitų tautybių šeimose augančių vaikų savikontrolės gebėjimai panašūs; nelietuvių šeimose augančių vaikų socialiniai gebėjimai nežymiai prastesni. Tėvų bedarbystė mažiau veikia vaikų savikontrolės ir bendravimo gebėjimus nei vaiko augimas nepilnoje šeimoje.

30. Tėvai ir pedagogai skirtingai vertina vaikų socialinius gebėjimus. Vaikų socialinių gebėjimų lygis tėvų vertinimu praktiškai nepriklauso nuo tėvų išsilavinimo, tačiau pedagogų vertinimu – kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo geresni vaikų socialiniai gebėjimai. Tėvų nuomone, kuo geresnė materialinė šeimos padėtis, tuo geresni vaikų socialiniai gebėjimai; pedagogų vertinimu socialiniai gebėjimai aukštesni, kai vaikas auga patenkinamas ir geras materialines sąlygas turinčiose šeimose, ir žemesni, kai vaikas auga labai blogas bei labai geras materialines sąlygas turinčiose šeimose. Tėvai bedarbiai blogiau vertina savo vaikų socialinius gebėjimus nei vaiką auginantys vieni (tik mama, tik tėtis arba globėjas) suaugusieji. Tuo tarpu pedagogai mano, kad bedarbių šeimose augančių vaikų socialiniai gebėjimai geresni, nei nepilnų šeimų vaikų.

31. Daugumos vaikų ugdymosi motyvacija susiformavusi nuo šešerių metų – jie nori lankyti mokyklą ir yra pasiryžę įveikti visas kliūtis.

Literatūra

1. Adaškevičienė E. Lietuvos ikimokyklinukų fizinis ugdymas. – Kaunas, 1993. – 204 p.
2. A Review of Services For Young Children in the European Union 1990–1995. European Commission Network on Childcare and other Measures to reconcile Employment and Family Responsibilities. – 1996.
3. Bendrojo išsilavinimo standartai (humanitariniai ir socialiniai mokslai). I–X klasės : projektas. – Vilnius, 1997. – 299 p.
4. Bortkevičienė V. Šešiamėčių brandumas mokyklai : Lietuvos vaikų darželis : praeitis ir dabartis : jubiliejinės konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1999.
5. Brewer J. Early Childhud Education. Preschool Through Primary Grades. – Boston, London, 1995. – 507 p.
6. Caplan Th., Caplan F. The early childhood years : the 2–6 – years – old. – New York, 1984. – 128 p.
7. Eurofitas. Fizinio pajėgumo testai, metodika, Lietuvos moksleivių fizinio pajėgumo rezultatai. – Vilnius, 1993.
8. Giedrienė R. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbinės sambrandos tyrimas. – Vilnius, 1987. – 117 p.
9. Glebuviienė V. Rašytinė kalba. Kada ir kaip vaikas jos mokosi // Lietuvos vaikų darželis : praeitis ir dabartis : jubiliejinės konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1999, p. 92–98.
10. Grigaitė B. Vaikų brandumo mokyklai klausimai // Lietuvos psichologija amžių sandūroje : konferencijos, skirtos A. Gučo 90-mečiui, medžiaga. – Vilnius, 1998, p. 96–100.
11. Grigaitė B. Vaikų protinio brandumo mokyklai tyrimas // Mokymo ir auklėjimo klausimai. XXVII. – Vilnius, 1996, p. 158–160.
12. Grinienė E. Vaiko adaptacija mokykloje. – Kaunas, 1984. – 143 p.
13. Gučas A. Vaikų sambranda mokykliniam darbui // Psichologai apie žmogaus raidą. – Kaunas, 1999, p. 203–212.
14. Harris J. R., Liebert R. M. The Child. A Contemporrary View of Development. – New Jersey, 1991. – 586 p.
15. Laužikas J. Mokyklinės sambrandos pagrindai // Psichologai apie žmogaus raidą. – Kaunas, 1999, p. 163–168.
16. Lukoševičius A., Petružienė S. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vystymosi ypatumai miesto ir kaimo sąlygomis // Pedagogika. – T. 53 (2001), p. 77–80.
17. Piaget J. Vaiko kalba ir mąstymas. – Vilnius, 2002. – 327 p.
18. Priešmokyklinio ugdymo koncepcija : informacinis leidinys. – 2000, spalvis.

19. Santrock J. W. Child Development. – Mc Graw Hill, Boston, Massachusetts Bur Ridge, 1998. – 692 p.
20. Santrock J. W. Children. – Madison, Wisconsin, 1995. – 655 p.
21. Scheider W., Edelstein W. Inventory of European Longitudinal Studies in the Behavioural and Medical Sciences. – Munich, 1990. – 524 p.
22. Stenberg R., Wagner R. Mind in Context. – Cambridge, New York, 1991.
23. Sturlienė N. Kontrolinio piešimo stebėjimo panaudojimo galimybės // Psichologinė pagalba mokyklai : konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1995.
24. The Future of Children. – Vol. 5, no 3.
25. Whitmore K. F., Goodman Y. M. Transforming Curriculum in Language and Literacy // National Association for the Education of Young Children. – Washington, 1995, p. 145–162.

1 lentelē. Sakytinās vaiko kalbos sambranda

Veiksniai	Bendra		Amžius		Istaigos lankymas				Gyvenamoji vieta				Tēvu īssilavinīmas				Lytiis							
	sk.	%	6 m.		7 m.		TAIP		NE		miestas		kaimais		aukštās-		vidurinis		megaitēs		berniukai			
			sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%		
Lygis	135	48,3	53	46,1	84	50,9	114	54,5	24	33,8	98	58,7	37	32,7	64	63,4	43	48,3	32	35,5	81	57,8	53	37,8
Labai aukštās sugēba rīšilai pasakoti, klausosi kiņu pasakojimo																								
Aukštās sukuria istorijā ir moka jā papasakoti	75	26,7	29	25,2	44	26,7	53	25,4	21	29,5	37	22,1	38	33,6	18	17,8	24	27	31	34,5	35	25	40	28,6
Vidurinis užduoda klausimus ir klausosi atsakymū	49	17,5	22	19,1	27	16,4	30	14,4	18	25,4	20	12	29	25,7	13	12,9	16	18	18	20	18	12,9	32	22,9
Žemas moka papasakoti patirtus īvykius	21	7,5	11	9,6	10	6	12	5,7	8	11,3	12	7,2	9	8	6	5,9	6	6,7	9	10	6	4,3	15	10,7

2 priedas

2 lentelė. Vaiko domėjimosi skaitymu ir skaitymo sambranda

Veiksniai	Bendra		Amžius		Ištaigos lankymas				Gyvenamoji vieta				Tėvų išsilavinimas				Lytis							
	sk.	%	6 m.		7 m.		TAIP		NE		miestas		kaimas		aukštasis		aukštesnysis		vidurinis		mėgaitės		berniukai	
			sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%
Lygis	190	67,8	76	66,1	117	70,9	154	73,7	36	50,7	124	74,2	66	58,4	86	85,1	61	68,5	45	50	104	74,3	93	66,4
Labai aukštas skaito nesudėtingus tekstus																								
Aukštas nesudėtingame tekste apazįsta ir parodo išartus ir parašytus žodžius	56	20	24	20,9	29	17,6	34	16,3	22	31	23	13,8	33	23,6	9	8,9	20	22,5	26	28,9	26	18,6	28	20
Vidurinis sugeba nuspėti žodžius ir frazes	13	4,6	6	5,2	7	4,2	8	3,8	5	7	8	4,8	5	4,4	3	3	5	5,6	5	5,5	6	4,3	7	5
Žemas moka teisingai laikyti knygą ir versti lapus	21	7,5	9	7,8	12	7,3	13	6,2	8	11,3	12	7,2	9	6,4	3	3	3	3,4	14	15,6	4	2,8	12	8,6

6 priedas

Miesto ir kaimo vaikų savikontrolės lygis (pagal kriterinį vaikų veiklos stebėjimą)

Savikontrolės lygis	Miestas		Kaimas	
	Sk.	%	Sk.	%
Labai geras	72	43	38	44
Gerai	41	25	27	31
Vidutinis	24	14	11	13
Blogas	28	17	10	12
Atskiros ypatybės				
Juda, knuta suole	68	41	38	44
Nepastebėta	46	28	27	32
Siek tiek	34	20	13	15
Dažnai	18	11	8	9
Nuolat	74	45	43	50
Nesusilaikymas kalba, komentuoja	43	26	23	27
Retai	24	14	14	16
Dažnai	25	15	6	7
Nuolat	88	53	43	50
Nepastebėta	34	20	25	29
Retai	26	16	11	13
Dažnai	18	11	7	8
Nuolat				

7 priedas

Miesto ir kaimo vaikų socialinių įgūdžių lygis tėvų ir pedagogų nuomone

Vertintojai	Socialinių įgūdžių lygis		Miestas		Kaimas	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Pedagogai	Labai geri	17	10	10	12	12
	Gerai	44	27	24	28	28
	Vidutiniai	81	49	43	40	40
Tėvai	Blogi	23	14	9	10	10
	Labai geri	11	7	5	6	6
	Gerai	48	29	26	30	30
	Vidutiniai	97	58	49	57	57
	Blogi	9	5	6	7	7
Tėvai	Atskiri įgūdžiai					
	Pats prisistato nepažįstamiems žmonėms	Niekada	49	30	28	32
		Retai	60	36	32	38
		Dažnai	38	23	18	21
		Visada	19	11	8	9
Pedagogai	Pirmas pradeda pokalbį su bendraamžiu	Niekada	7	4	5	5
		Retai	62	37	28	33
		Dažnai	71	43	37	43
		Visada	26	16	16	19
Tėvai	Tvardosi konfliktinėse situacijose	Niekada	17	10	6	7
		Retai	82	49	37	43
		Dažnai	53	32	34	40
	Visada	14	9	9	10	

Vaikų adaptyvumo stebėjimo rezultatai

	Naujo žaislo priėmimas					Reakcija, paprašius perėti sėdėti į kitą suolą					Reakcija, paprašius vienam atnešti priemones iš koridoriaus į klasę				
	Nepri- eina	Nori paltesti	Nori žaisti	Tyri- nėja	Priešta- rauja	Nusi- minęs	Ra- mus	Džiū- gus	Nei- na	Eina neno- riai	Eina ra- miai	Eina džiū- grai			
Nelankė	Sk.	18	29	6	0	14	32	14	0	8	37	14	0		
	%	31	48	11	0	23	54	23	0	14	62	24	0		
Lankė pr. gr.	Sk.	4	2	10	1	2	1	5	9	0	0	11	6		
	%	18	28	59	5	12	6	29	53	0	0	65	35		
Lankė darž.	Sk.	27	44	88	41	9	27	119	45	17	24	102	57		
	%	13	22	44	21	5	14	59	22	9	12	51	28		

Vaikų adaptyvumo stebėjimo rezultatai

	Naujo žaislo priėmimas						Reakcija, paprašius perėti sėdėti į kitą suolą				Reakcija, paprašius vienam atnešti priemonės iš koridoriaus į klaseę				
	Nepri- eina		Nori paleisti	Nori žaisli	Tyri- nėja	Prieš- rauja	Nusi- minęs	Ramus	Džiū- gus	Neina	Eina nen- o- riai	Eina ra- miai	Eina džiū- giai		
	Sk.	%													
Tėvų išsilaikymas	Vidurinis	8	23	51	7	1	15	48	25	8	13	51	17		
		9	26	57	8	1	17	54	28	9	15	57	19		
	Aukštes- nysis	15	24	36	15	4	18	50	18	3	14	47	26		
	Aukšta- sis	17	27	40	16	4	20	56	20	3	15	53	29		
Materialinė padėtis		17	17	42	24	8	10	57	25	8	6	51	35		
	Labai	3	2	7	1	1	5	5	2	2	3	3	5		
	bloga	23	15	54	8	8	38	38	16	16	23	23	38		
	Patenki- nama	14	26	44	16	6	16	55	23	8	11	55	26		
Matėtinė padėtis	Gera	13	21	48	20	3	11	60	28	3	11	58	30		
		12	20	48	20	3	10	59	28	3	11	57	29		
	Labai	2	1	5	0	0	2	5	1	1	1	3	3		
	gera	25	13	62	0	0	25	63	12	12	12	38	38		
Tautybė	Lietuvių	37	54	115	45	13	38	139	61	18	29	136	68		
		15	21	46	18	5	15	56	24	7	12	54	27		
	Kita	3	10	14	12	0	5	17	7	1	4	14	10		
		8	26	37	31	0	17	58	25	3	14	48	35		
Rizikos faktorai	Nepilna šėima	2	7	17	6	2	5	16	9	2	5	13	12		
	Bedar- bystė	6	22	53	19	6	16	50	28	6	16	41	37		
	Nėra	32	41	71	28	8	27	97	40	16	21	88	47		
		19	24	41	16	4	16	57	23	9	12	52	27		

Vaikų ugdymosi motyvacija

	Ar nori eiti į mokyklą?			Motyvai					Pasirinkimas, kuo nori būti	
	Taip	Nelab.	Ne	Nežino	Pažint.	Social.	Emoc.	Neaišk.	Einaantis į mok.	Žaidžiantis
Miestas	Sk. 141	15	7	3	87	28	37	6	149	17
	%	85	9	2	52	17	22	4	90	10
Kaimas	Sk. 70	9	7	0	49	8	15	11	73	13
	%	82	10	8	58	9	18	13	85	15

Ugdymo įstaigas lankusių ir nelankusių vaikų ugdymosi motyvacijos lygis

	Ar nori eiti į mokyklą?			Motyvai					Veikla	
	Taip	Nelab.	Ne	Nežino	Pažint.	Social.	Emoc.	Neaišk.	Einaantis į mok.	Žaidžiantis
Nelankė	Sk. 24	12	4	0	13	17	8	0	40	0
	%	60	30	10	32,5	42,5	20	0	100	0
Lankė pr.gr.	Sk. 15	1	0	0	12	0	3	1	14	2
	%	95	5	0	75	0	19	6	90	10
Lankė darž.	Sk. 161	22	15	2	107	29	43	15	177	23
	%	80	11	8	55	15	22	8	88	12

12 priedas

Skirtingomis sąlygomis augančių vaikų ugdymosi motyvacijos lygis

	Ar nori eiti į mokyklą?		Motyvai		Neišsk. į mok.	Zai- džiantis					
	Taip	Nelab.	Pažint.	Social.			Emoc.	Neaišk.			
Tėvų išsilavinimas	Vidurinis	Sk. 75	8	4	2	45	16	22	3	69	20
	%	84	9	5	2	51	19	25	4	78	22
	Aukštes- nysis	Sk. 75	8	7	0	48	9	18	10	83	7
	%	83	9	8	0	56	11	21	12	92	8
Tėvų išsilavinimas	Aukštasis	Sk. 80	13	7	1	57	13	18	9	92	9
	%	79	13	7	1	59	13	19	9	91	9
	Labai	Sk. 12	1	0	0	10	1	1	1	13	0
	%	92	8	0	0	76	8	8	8	100	0
Materialinė padėtis	bloga	Sk. 129	14	12	2	81	17	39	12	136	21
	%	82	9	8	1	54	12	26	8	87	13
	Patenki- nama	Sk. 81	14	6	1	54	19	16	9	87	15
	%	80	13	6	1	55	20	16	9	86	14
Materialinė padėtis	Labai	Sk. 8	0	0	0	5	1	2	0	8	0
	%	100	0	0	0	63	12	25	0	100	0
	Lietuvių	Sk. 203	28	17	3	131	34	55	20	217	34
	%	81	11	7	1	56	14	22	8	86	14
Tautybė	Kita	Sk. 27	1	1	0	19	4	3	2	27	2
	%	94	3	3	0	69	14	10	7	93	7
	Nepilna	Sk. 28	3	1	0	22	2	5	3	29	3
	%	88	9	3	0	69	6	16	9	91	9
Rizikos faktoriai	šėima	Sk. 64	6	3	1	39	9	16	3	62	12
	%	87	8	4	1	53	12	22	4	85	16
	Bedarbių	Sk. 136	20	14	2	88	27	37	15	151	21
	%	80	11	8	1	51	16	22	9	88	12

**Lietuvos vaikų brandumas mokyklai:
tyrimas ir problemos**

*Redagavo S. Šuliauskaitė
Maketavo D. Petrauskas*

SL 605. Tir. 500 egz. 3,75 sp. l. Užsak. Nr. 04-055
Išleido Vilniaus pedagoginis universitetas, Studentų g. 39, LT-08106, Vilnius
Maketavo ir spausdino VPU leidykla, T. Ševčenkos g. 31, LT-03111, Vilnius
Kaina sutartinė